

Regională
Hunedoara-Deș

PROLETARI DIN TOATE TARILE, UNIȚI-VĂ!

gazeta

● ORGAN SAPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA ●

literară

Anul XIV Nr. 32 (771) ● Joi, 10 august 1967

8 pagini: 1 leu

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR

VERSURI DE:
NICOLAE ȚĂUTU
NICHITA STĂNESCU
DARIE NOVĂCEANU

MARIN
PORUMBESCU:
PE DRUMUL
MĂRĂȘTEILOR
proză

TIMPUL, SINGUR, A PUTUT SĂ TREACĂ...

Acei soldați cu aerul aproape civil, luptând ca la treburile în foaie unei campanii agricole, și care, sub uniformă lor, deloc marțială, nu izbuteau să fie decit ceea ce erau acasă: tati, feciori, cumnați, oameni de treabă, interpellându-se vioi între ei cu același grad de rudenie argotic „măi vere”. Oameni de la țară, rupți de ai lor, care trimiteau din tranșee cărți postale cu creionul chimic muștat în gură și care au scris și pe coji de mesteacăn, cum se poate vedea în subsolul unui monument din sudul Moldovei.

Acei soldați care, între două atacuri, se strîngeau bucurioși în jurul unei viori sau al focului ferit, dar care, surprinși de inamic, se ridicau în cămăși numai, ca 32 Mircea, pornind la asalt, cu pușca întoarsă, ciomag, și cu o violență de necrezut la faimă lor de oameni pașnici și care singură, făcea, cit o baterie de tunuri grele...

Acei soldați îmbătrîniți mai apoi, între cele două răboaie mondiale, posesind aceeași și aceeași bătaie înaintea de a ajîpi și pe care nepoții o cunoșteau pe de rost: dealul cu vîi pe care-l urcau sub șrapnelo și cum lingă un nuc dintr-o podgorie, în mijlocul unei gropi de obuz, își răsuceau figurile și cum, ieșind, sergentul cutare, chior sergentul acela (imposibil să nu-i reșii figura fiindcă de fiecare dată ei și-l descriu la fel, — la fel,

fără nimic în plus sau minus, ca un lucru văzut și întipărit în minte o dată pentru totdeauna și pe care nu-l mai poți clinti, cum nu-i da clintit un adevăr), sergentul acela cu care vorbiseră puțin-puțin mai înainte, nu mai era și cum îi privea cu ochii sticloși, pe ei, și cum acel sergent (mereu, mereu și el în sinea lui, același, revenind în povestire mereu la locul știut ca și cum faptul de a-l fi văzut era de ajuns și biruia orice posibilitate a imaginației de al mai muta cumva din loc...) Acel sergent, rudă cu cei de la 1877, sergentul tator la vatră, a cărui apariție simplă, tărănușcă, lipsită de fanfaronadă, pe drumul clasic de la Vaslui, merita onorurile unui întreg regiment, după schimbul scurt de replici intrat în istoria literaturii.

Apoi și acei sublocotenenti, locotenenti, căpitanii intrați în legendă, deveniți nume de străzi, plăcuțe albastre pe ziduri, rude, și ei, cu bătrînii Șomșu și Mărăcineanu; nici ei morți, neam cu soldații ce scriu scrisori u-casă pe scorașia copacilor, cu soldații nicioștii lipsiți de umor în repausuri (clad, auzind, de pildă, despre un general francez care intră să apară de la Salonica cîntău sancționînd folcloric, pe loc, situația: „Of, Saraille, Saraille, Saraille, noi ne batem și tu stai — cîntec pierdut și de neșlef, mai trăiu, auzit într-o toamnă

din Bărăgan cu bilciori, turburel și lăutari cîntînd între „foști combatanți”, la aldămași pentru un cal cumpărat sau vindut)...

„Și acei tineri și chipesi, cu mustăcioară subțire și irezistibilă, sublocotenenti, băieți buni, și ei, de tîrziu, buni artilleriști, buni infanteriști, buni roșiori — băieți ageri, îndrăzneți, cu romantismul aceluiași și aceluiași Mari Manevre de la începutul secolului și care, la Mărășești, Verdunul lor, au trăit, condensat, în câteva zile de încapățînare, de tenacitate dusă dincolo de orice strategie posibilă, însuși sensul istoriei noastre de totdeauna, scoțind la suprafață, din răspuțeri, tot ce are mai caracteristic spiritul național.

Tineri, care, într-o dimineață, sau într-o seară, n-au mai fost doar băieți buni și veseli și chipesi, ci eroi pentru cărți de cetire, cum s-au silit pe urmă filmule să-i arate, nereușind niciodată, pentru că numai ei au fost acolo înnegrii de prof de puscă, sfîșiați, băboși, încrustați în Eternitate ca-ntr-un imens și alb mausoleu de gheoșă...

„Cincizeci de ani și opt sute de mii de jertfe, opt sute de mii de cînturi ale unei singure epopei, ale unei singure îndrîjiri de a fi și care nu voia să treacă peste ea decît timpul.

Constantin ȚOIU

Al. Vlahuță la punctul de comandă al unei unități din Moldova — 1917.

LECTURI INTERMITENTE (XXVII)

Vorbind de mulțimea traducerilor, cite bîntuiau, la începutul veacului trecut, literatura noastră, ca de o „manie primejdioasă”, născută din „dorul imitației” și care „omărgă duhul național”. Mihail Kogălniceanu, înzestratul „literaturii”, ale cărui virtuți literare nu sînt cu nimic mai prejos de cele ale marelui bărbat de stat, spunea, printre altele, în programul „Daciei literare” de la 1840: „Traducțiile însă nu fac o literatură. Noi vom prigoni cit vom pute această manie ucigătoare a gustului original”. Și cine ar putea spune că autorul „Iluziilor pierdute” și al „Tainelor inimii”, remarcabilul roman social, neterminat, de la 1850, denma confrății să se inspire din istoria patriei, atît de bogată în „fapte eroice” și din geografia ei, atît de încărcată de frumuseți și de obiceiuri „pitorești și poetice”, ale căror

„sujecuri” originale pot suplini cu succes orice împrumut și imitație din afară? În ce măsură îndemnul său a fost urmat, în ambele sensuri, al traducerilor și al literaturii originale, ne-o spun cu prisosință cei o sută douăzeci și șapte de ani cîți ne despart. O literatură originală care a dat în poezie pe Eminescu, pe Tudor Arghezi și pe Lucian Blaga, iar în proză pe Creangă, pe Sadoveanu și pe Rebreanu, se poate dispensa de certificate. În ordine traducerilor („și încă și acele de-ar fi bune”, spunea Kogălniceanu), o literatură care, în abia un secol, a ajuns să realizeze atîtea din desideratele bibliotecii universale” a lui Heliade Rădulescu și care, la ora actuală, posedă, și traduce admirabil, pe Homer, pe Virgil, pe Dante, pe Cervantes, iar, ca mine, integral, și pe Shakespeare, are toate motivele să fie mîndră și să nu-și facă o

problemă din avalanșa tălmăcirilor. Cine a citit, de altminteri, interviul, apărut postum, în ultimul număr al „Familiei”, în care Tudor Arghezi pledează, cu strălucire și competență, tocmai problema aceasta a traducerilor, va fi de acord cu tot ceea ce regretatul poet cu tot atît despre importanța tălmăcirilor în cultura unui neam, cit și despre tehnica și buna lor răsuiță.

Se traduce, sub ochii noștri, am spune cu furie, dacă termenul s-ar limita numai la termenul crescînd al tipăriturilor, din toată literatura universală, de la cei mai străvechi la cei mai moderni și grucata cea mai mult la cronicarul, ce s-ar încumeta să umărească, paralel cu literatura originală, și pe aceea a tălmăcirilor. Auziți, la scurtă distanță, a unui mare tragic grec, în traducere integrală, și ce aceea a lui Sofocle, și a unui masiv florilegiu din poezia supramodernului Verlaine e un indicio, dintre cele mai semnificative, așt pentru largă sferă de preocupări a interpretării, cit și pentru răspunderile, pe care cronicarul e obligat să și le asume. Ca mine, vom fi invitați, urmînd aceeași simetrie, să îmbrățișăm cu egală amplitudine opera satirică și epigramatică a lui Persius, Juvenal și Marțial — căreia Tudor Măinescu și Alexandru Hodoș i-au acordat un atît de prestigios drept de cetățenie românească și vasta antologie baudelaireană, pe care o pregătește Geo Dumitrescu și care va arăta, oricui, proporțiile unei influențe poetice, străine, scotită de cei mai mulți de suprafață.

Tipărit și pînă acum, fragmentar, chiar și în anume biblioteci de popularizare, iar în 1909—1910, într-o ediție integrală, în trei volume, în versuri și cu multiple note, de prof. Eugeniu Dinescu, la Cîmpulung, Sofocle, apare de astăzi într-o elegantă prezentare, în două numere, 306 și 307, ale noii serii a „Bibliotecii pentru toți” (Aias, Trahimenele, Electra, Filoctet, Oedip rege, Oedip la Colona, Antigona, Editura pentru literatură, 1965) și faptul constituie cu adevărat un eveniment, de cultură și de artă, la îndemina largilor mase. Traducerea aparține lui George Fotino, binecunoscutul istoricograf al Goleștilor, o amplă introducere, cu atît de utile analize ale fiecărei tragedii în parte, cu vederi de ansamblu, precum și tabelul cronologic al lui D. Marmeliuc, o „anexă” despre „Credințele primitive și superstițiile Atenienilor” regretatului profesor A. Frankian, iar „nota asupra ediției”, atît de bogată în detalii bibliografice, referințele și indicele de nume proprii, fără de care o justă orientare în peisajul antic este exclusă, din nou lui George Fotino. Desigur, nu poate fi vorba să intrăm, în vreun fel oarecare, în inima acestei opere, atît de puternice, despre care mărturisesc milenii, unde divinitatea și omul se confruntă la fiecare pas, și în care fluxul marilor și micilor frumuseți, eroi staturii gemînd de patimi sau nuante subtile, ale sentimentelor, confrătate, a-bundă. Ceea ce se cuvine spus însă este imensul serviciu pe care George Fotino l-a adus literaturii noastre cu această traducere integrală a tragediilor lui Sofocle, însoțită de toate acele atribuții pe care le-am amintit. Înășii numerotația versurilor, din cîinci în cîinci, ca în edițiile critice, totalizînd

PERPESICIUS

(Continuare în — pagina 7)

ELOGIUL NEMURIRII

Mărășești nu e un anume punct geografic și nici o însemnare toponimică. Mărășești este spațiul spiritual în care un popor a arătat o întreagă măsură a virtuților lui, a setei lui de libertate, hotărîrea lui de a plăti această libertate chiar cu ultima picătură de sînge. Cercetați cu atenție dispozitivul trupelor în acele zile de sfîrșit de iulie 1917 și veți înțelege că aici bătălia s-a dat între o armată monstruoasă prin dotare și prin telurile ei, și câteva regimente de viteji care nu aveau în față decît alternativa: libertatea sau moartea. La fel a fost la Rovine, la Călugăreni, la Valea Albă. A stat totdeauna în destinul nostru să ne batem cu forțe copleșitoare, mereu apărîndu-ne, mereu îngropînd morții și renăscînd din durere, mereu pregătîndu-ne pentru încercări viitoare.

Am trăit multă vreme în apropierea unui om care a luptat la Mărășești și ades l-am privit trupul scrijelat de mari cicatrici. Am aflat că în două rînduri refuzase să fie evacuat și îngrijit în spitale, a rămas în tranșee cu fărîma de viață care-l mai rămăsese, pentru că acea fărîmă de viață nu mai era a lui. După prima rănire a distrus un cub de mitralieră, deschînd astfel drumul batalionului. După a doua a fost atacat noaptea la un izvor de către numeroase căști vișetate și acolo s-a bătut cu patul armei, cu baioneta, cu pumnii, cu unghiiile, cu dinții, împotriva bavareșilor înarmați cu cutite. Iar cînd i s-a pus pe piept ordinul „Legiunii de Onoare”, el se mira, pentru că nu făcuse mai mult decît trebuia, în nici un caz mai mult decît cei douăzeci și unu de mii pentru care soarele s-a întunecat pentru veșnicie. Am înțeles că a-cestea nu sînt acte izolate de eroism, ele inchiid o anume filozofie, adunată în veacuri lungi de încercări și jertfe. Această gândire, care cuprinde deopotrivă ființa omului, apele, pă-

durile, mormintele străbunilor, cerul, văzutele și nevăzutele pămîntului românesc, este ilustrată zguduitoare de o fotografie modestă: o companie de ostași cu chipurile arse de neodîhnă, de veghe și îngrijorare, merge la atac avînd în frunte un om cu o vioară. Ce cîntec va fi fost acela, din ce cătun venea omul cu vioara lui? Totul se petrecea la cîțiva pași de bolgile infernului și dintre zgomotele care cutreieră un cîmp de luptă, oamenii desluseau doar cîntecul subtil al viorii, pentru că el venea de departe și mergea în veșnicie, odată cu poporul. Ostașii aceia împovărați și istoviți se lineau astfel într-o matcă nepieritoare. Pe un carton înțepos de vreme i-am văzut și pe comandanții unui corp de armată, după bătălia hotărîtoare. Băboși și palizi, înalți și subțiri, cu ochii mari scînteind în găvanele adînci, ei semănau cu eroii legendari ai tragediilor antice, cu sfinții iconanelor bizantine. Erau oameni care rămăseseră în viață numai pentru mărturia victoriei, pentru că dăduseră totul.

Acum e liniște pe cîmpul acela dintre maiul înalt al Siretului și pădurea care vestește muntele. Soarele arde pe cupola mausoleului, pe miriștile grele de sînge, străbate în firide și luminează cîteva clipse steagurile și armele, osuarele, nesfîșitele siruri de nume, lespedze de marmură ale generalilor. Este aici un fior pe care cuvîntul nu-l poate prinde, nici culoarea, nici sunetul nu-l pot mărturisii. Doar vîntul trecînd noaptea peste pămînturi pare șoapta uriașă a douăzeci și unu de mii de eroi, a celor veniți de pe întinsul întreg al țării și rămași aici, topiți în țărîna și în văzduh. Omagiul suprem pe care poporul îl aduce memoriei lor este însăși imaginea de astăzi a patriei, întrezărită de ei, de bună seamă, din pragul jertfei.

Nicolae JIANU

POEM CU CLOPOTE

...spre Mausoleul sfînt, bat clopote...

Ele vin din iarbă, de sub iarbă,
din pămînt, de sub pămînt,
din izvoare, de sub izvoare,
din oase, de sub oase,
din tăcere, de sub tăcere,
mereu inviere.

Ele vin din arbori, peste arbori,
din pietre, peste pietre,
din pași, peste pași,
din moarte, peste moarte, clopote
și ne sună și ne dor
clopote cu lună sub nor...

Vai, clopotele de sînge, cum bat
din pămînt, peste pămînt,
în sînge, dinspre sînge,
în noi, dinspre noi, clopote
cu limba lor de cer, dinspre cer,
cum intră în noi și ne cer.

Iată bărbatii din carne sunînd,
iată clopotele lor singerînd
iată degele, iată ochii de dor,

iată tăcerea timpurilor,
iată voale cu bărbatii sunînd,
iată clopotele lor singerînd
Intră în noi clopote de pămînt,
clopote de oase, dansînd,
din stele, din ciocirlii, din grîne,
în noi azi, în copii mine,
o țară de clopote în noi răsînd —
sus, vulturi de clopote zboară rotînd

MICĂ BALADĂ

...Printre strămoși iar umblu, ca la hram,
poporul un nimb și nuntă,
impair îmbrățișări și dor, — mai am
adînc sbrut de miini, — tîmii sfîntă.

Cădelnițez la ceas de înserări,
cînd ei imi ies cu ceturi blonde-n cale,
cîșor din noapte-un cer de luminări,
și îl aștern pe-a singelui lor vale.

Duh de privighetori și ciocirlii
aduc, de abur cîntec peste oase,
și clopote în ierburii sun, și vii
iar mi-i tresar în chipuri mari, frumoase...

Mărășești, iulie 1967

Radu CIRNECI

TRIUMFUL

Poporul Romei
Are un nou spectacol:
Capul
lui Decabal,
Trofeul din Dacia adus.
Cădrîi,
Pretorienii,
Începîndu trapul:
Pe cea mai naltă treaptă-o Gemoniei
l-au pus.

Țîșînd din peșteri negre
Privirile-asculte,
Pe lespedea fierbinte cum picură se-aur —
Albastră-ncremenire
A două stalactite
Topindu-se
Învinse
În arșița de sud.

De înfricoșătorii ghetari
Din munții dacici
Pe care nu-i doboară
Puhoacii de pîrjal,
De stanele de sloiuri,
De zeei lor sălbatici
Aduc omînte,
Ochii enormi,
Deschisi în gol...

Depart-se ochii-aceștia,
Nu văd triumful Romei,
Iar pîru-n nimbul rece al singelui drelins
E-un nor alutînd.
Și parcă pe-o vale de arame-i,
Un nor
Pe Istrul dacic,
De moarte neatins

Serbările cetății
Cu lunile vor fi ne
Scutiri de bir
Și daruri
Poporul va primi
Veniră
Și din Indii
Saliile străine I
Gladiatori
În circuri
Lupta-vor zece mii...

Moneda se bătură
Și splendide medalii,
În lorică de parodă
Îi vezi pe-vingătorii,
Pe carule de luptă
Trec mîndri, generalii,
Mulțimea îi aclomă,
l-acoperă cu flori.

Cu vuiet vast
Răsună uralele în foruri
Imperiul are aur.
Războiu-a fost mînos
Plebeilor,
Petreceri,
Ostașilor,
Onoruri,
Și focuri pe coline
Dau cerului prinos.

...A ochilor albaștri
Severă înclăștare
Spre sumbrul Tullianum de-alături strîpungea:
Spre colțul de-numeric,
Spre gropnița-nchisoare
A lui Vercingetorix,
Capitulul de-altcîndva.

Scipsește-o fericire-n privirile-nghetate.
Triumful unui strigăt
Spre zeul milostiv
Că jertfa i-a primit-o,
Plătîndu-i cu dreptate,
Că nu i-a dat
Ocară
Osîndeii de captiv.

Țîșînd din peșteri negre,
Ard două stalactite:
Pe lespedea fierbinte cum picură se-aur
Și nimeni
Nu desprinde-n privirile-asculte
Triumful
Peste moarte
În arșița de sud...

Cicerone THEODORESCU

Din volumul în pregătire: „TROPAEUM
TRAIANI”

NOTE DE LECTURĂ

TRAIAN COȘOVEI

Cind mă grăbeam spre mare; Pe urmele voastre

Cu toată inegalitatea lui de compoziție, volumul *Cind mă grăbeam spre mare* de Traian Coșovei prezintă o unitate de temperament. Poetul își exaltă la fiecare pas bărbătescul, greu, destăcuț, dar la o dată, înfrângător, viscolilor, temperaturilor înalte și metamorfiozele absurde de a străbate drumurile fără răz. Pastrează în ariete puterea bună a lupilor, a năpraznicilor tauri, a furtunilor și trăznetelor, a Fluviului și a Mării. Traian Coșovei este poetul gesturilor robuste; însetat de măreția viscolului și a forței aspre proiectează asupra lumii vizului de dimensiuni hiperbolizate: „Nesfârșite fluvii / alunecă viteză pe lîngă noi, / izbîndu-ne cu răsufărarea lor; / uriașe mări nevăzute / se prăbușesc fulgerînd / dintr-o parte în alta a văzduhului, / întreaga lume este o orgă / strîind fără încetare în noi, / umplîndu-ne de viață”.

Aceste însușiri de energeticism sint fructificate prin identificarea simbolică cu elementele grandioase ale geografiei. Sînt închinată laude Fluviului, care „în februarie și în martie, / năvălește cu o strigătușă — / cu adînc, omenească, răsufărare / neostentiv împingem mare / muntii uriași de frig și neființă”. Furnalului — „demiurgul, gigantul / cu o coroană de flăcări albastre pe frunte”, în care arde focul veșnic, Mării din timpul iernii „de piatră neagră și învârbăită — / noian de neființă și de mîngiere”. Actualul volum de versuri trădează patetismul reporterului de sorginte boghizană, îndrăgostit de „fantasticele, bărbătești peisaje” cu „munți în furtună”, „mări zbuciumate”, „întînderi pămîntesti”, și de „felnicile călătorii solitare”.

Indemnului dezlănțuit de a călători prin univers, poetul îi asociază fragilitatea iubirii care și ea înșă „îmense”, învîluie pămîntul, și miracolul teraputic al versului: „peste tot, în lume, / va fi chemat poetul, / cu acest miracol, cu această forță a poeziei”.

Singura formă, adecvată atitudinii sale suferințiste și virtuozității sale verbale, este poemul de largă respirație, conservînd

cu măsură procedeele stilistice ale retoricului.

Alteori însă poezia sa se lasă dominată de un „avînt” exterior și decorativ.

zbucluina din temelii / cu febra lor, se clatină și-asa, / mai bine așezîndu-se pe temelii...”

Adriana MITESCU

ADRIAN MUNȚIU: Fața a doua

O vădită căutare între suget și sens stînjenește receptarea versurilor lui Adrian Munțiu. Impresia critică rezultă, uneori, din clipa predicată: „Lung aer de piatră în trupuri” (*Fața a doua*). Intențiile poetului converg către o radiografie lirică înedită. Va fi sonat, deci, latara secundă, „fața a doua” a lucrurilor, care închide în sine „împinsul desavîrșirii”. Tentativa implică atingerea stării paroxizice. În focal acestora, „aparență” și „realitate” devin entități comutabile: „Beți, în grădină, pomii se pipăie în jur / C-un fruct ce nu-l au încă și-un abur mai pur”. Extrema intensitate a trăirilor e verificată de o dezagregare la nivelul limbajului. Materialul rămîne doar tîcere amplificată, prin contrast, zviencit sonor al arterelor: „Încep să-mi zăvălesc ariera c-un suget de stil și tîcere în cuvinte / Focul din trezătorii se vrea mai fierbinte” (*Fața a doua*).

Sentimentul unei secrete comuniuni între regnuri, între uman, mineral și vegetal, e motivat geneologic (*Munții*). Transferul de materie s-a operat evolutiv, dialectic: „Silpii s-au înfipt Carpații prin temelii să-mi pună / Un început prin simțuri. Materii seminate / Într-o mare privelnică în mine și umidă / Se regăsi în toate mai sinceră, / mai bună (*Poem*)”. „Mirajul” corespondentelor („O, ceva lucrurile le apropie de simț și de har”) va fi mai sărac, astfel, cu o enigmă. În aceeași perspectivă, moartea își pierde sensul catastrofic, de hiat al viții: ea, în folclor, accepția ei este, aici, de restituire, necesară unei noi explozii vitale: „Murdar de sete și lipsit de caldici ca un dinie / Pămîntul și cauta în trup ceva sînt dinainte / De mii de ani ridică prin piele spre altă chemare / Frunzele moarte florile vestește, rămășițele neplătite” (*Retrospectiv*). Nevoșimilă pare numai înțelegerea, „urpura din lut” a ciobanului mioritic: „Răciul se întoarce necrezut, negat, / Meriea lui e alta și ruperea din lut / Nu o-mțelege nimeni, nu-i viu în nici un sat” (*Revers de baladă*). Tulburător, în acest „revers de baladă”, este firul tragic al ipostaziilor secunde a morții: uitarea, moartea în amintire.

Sub semnul degajării de „ragini lăuntrice, răzini străvechi” (*Frunză*), al smulgerii din capcanele rutinei spirituale („În somnul dinlăuntru te pierzi mult mai ușor”) se situează *Săptămîna în revoluție*. Jurnal al unei revoluții interioare sincronizată mutațiilor în ordine socială, poemul are o desfășurare amplă, cadentă. În ciuda eltorva unde retorice, versurile păstrează un ton sobru, reținut. Aspirajia depășirii

anacronicului din lume și din ea capătă dramatic figurativ liric: „De-mi rupi un vers, dînr-insul curge singe”. Alte poezii (*Pe nisipuri, departe, Miraj*) par zăvăluite sub soarele torid al Sudului, demon devastator, dar zeu al mirajelor. Arși, sinii unei alăpteză toți prunci lumii-ntr-un perete. Pămîntul doar se mută de seceta în cer / Și creștin-curti curcua și melcii mor în piatră, / Bani se sting de foame și umbra fierbe-n vatră / Și ziua se slăbimă tipînd într-un unghier” (*Miraj*).

Prin prezentul volum, Adrian Munțiu deschide o perspectivă interesantă asupra viitorului său univers liric. Poetul probează de pe acum vocație artistică. Infiltrații, desigur, există: Ion Barbu, G. Calinescu (poezia *Gîndaci* are ca model indirect *Rochia de moar*), N. Labbe. Cu mici rețușuri, o imagie din *Dialectic* („În palma bunicului viscolicele timpului și se face încl / De brumă peste deget”) pare să-și divulge originalul în *Transmundo* de Lorca. Probabil, un exemplu de falsă memorie! Pericolul e, însă, altul: prelungirea gestului liric peste un deficit de substanță.

Nicolae BALTAG

avancronică

de NEAGU RĂDULESCU

LACRAMI PE PINE de ION IOVESCU

ILARIE HINOVEANU: Cocorul din unghi

Ilarie Hinoveanu este, ceea ce se vrea, un liric senin fără umbre: „În lumea mea întîmî nicîm nu este trist / Și umbra nu mă trage afară din lumină”.

Scuții de incertitudini, de anxietăți, de întrebările devorante din care își ia, obișnuit, substanța marea creație, autorul volumului de debut *Cocorul din unghi* se exersează de preferință în marginile poeziei contemplative, pe alocuri de-a dreptul descriptive, și ale celuilal de inspirație. Mobilul maturității al conferinței sale e plăcerea de a conține: „Ce bine e prin toamnă să cugeți și să scrii / Cu firul lung de aur al verbelor pe coală”.

Scrisul fiind așadar o greebilă petrecere, ceva în genul jocului de sah, care odihnește inteligența, ascuțind-o, fericițiul poet își dăruiește adesea dulcea zăbava generatoare de salbe verbale. Parnasian prin predestinare, el își leagă toate nădejdiile de meșteșug, cu convingerea „modestă” că „silabele superbe rime” îi vor conferi nemurire, indiferent de opiniile „criticilor”: „O spun pentru a fi modest / Silabele superbe rime / În bronzul gîndului onest / Nemuritor să mă imprimă”. Prilejuri de a rima se ivesc la simpla rotire a privirilor peste spații. O noapte de iarnă, o alba, de mai, lanurice „cu aur în fulgi”, meșteșugurile străbune, Danubiu, Mureșul, avîntul finierilor constructori, spectacolul muncii într-o turnătorie, zhorul trenului etc. pe nesfârșiri de șine” etc. etc. devin subiecte ale unor foarte bine articulate și

desăvîrșit gîndite piese. Profundă, cu extrem de rare infidelități, versul tradițional, rigorosul căruia se supuna cu voluptatea dificultății învase, Ilarie Hinoveanu obține, nu o dată, efecte de ritm și ritm, reprezentări plastice, ce nu sînt de disprețui: „Amiază arde-n spice — prelung exod solar, / Intuziat în cîmpuri ca o visare liasă / Amiază arde-n tine — prelung exod solar, / Intuziat în cîmpuri cu mîlucii temerari / Lumină pesto umbră și umbră pe lumină”. Saa: „Lanuri cu aur în fulgi / La ferestrele cerului scapără. / Furtună vrei să le zmulgi? / Pămîntul acesta le apară. / Zhorul lor ca o liță / Pe ecouri de vise și linii / Soarele alb îl răsfira / În talazul luminii”.

Danu, nu-l vorbim, în ciuda rîndurii peste sticle, las chiar peste conștientă întregi incredibile, deconcertante, de un retoricism aido-na celui de pe vremea cînd poezii se creleau datorî să-și spargă bojocii rîcînd locuri comune, generalități răsuflate. Acestea sînt, desigur, niște incidente, de care nu trebuie făcut prea mult caz, mai ales că, pe măsură ce avansăm în lectură, constatăm o tendință de fluidizare, de inițiere, de — cum să zic? — în fine, de lirizare a versurilor. Un „drum la iu” redeseapă emulie copilărie: „Drom la iu... Ca în copilărie / Ard pe lungă țîcî crengi de nori. / Lunci otlene, nînsă-argintarie / De răchiiți, de arderi, de aluni, / Fire de lumină secerată / Din văzduh, pe aripi de lăstuni, / Cad în iu și apa-nvîlburată / Spumegă orbite de culor...”

De copilărie amintesc „plopul casei”, „apa toamei”, pîrlul Blănița. Poezia închinată Blăniței e una dintre cele rezistente din volum: „Blănița, pîrlul, micul pîrlu / Bostogosea argintului printre pietre. / Din somnul dulce-al răchiiți / Întra în noaptea pîdurii / Ca o serpoantă, lina. / O împovăra salcîmii / Cu iarna caldă-a florilor mîrunte. / Eram al ei, / Al acestel fișii de lumină și umbră / Pe-muntri în care-mi căutam chipul”.

Impresia de făcut, senzația de a auzi șuier de fiero trece printr-un strung, pe care le trecerăm descrierile și discursive, dispar, cînd parcămegem asemenea pagini, înfrîgite de reminiscențele copilăriei; aici, chiar în cazurile de covîrșitoare influență pillatice, receptăm o unduire sufletescă, vîednică de atenție: „Ma uit în apa toamei și mă străvîd în ea, / Val ce-n adîncul culcă telazuri dure de roade / Pădurea peste zări e vilvătua grea / Prin care ziua plîmbă cereștile navode”.

Andrei APOLZAN

TUDOR POPESCU: Un dac la Roma

Sadoveanu a instituit o direcție nouă a literaturii așa-zis istorice, direcție care nu e subordonată integral nici romantismului, nici clasicismului, ci reprezintă expresia unei fuziuni pe coordonate superioare: observația o preluăm dintr-un studiu al lui Paul Georgescu, „Destinul interior”, din volumul recent apărut „Polivalenta necesară”: „Cine vorbește de clasicism sau de romantism în opera lui Sadoveanu trebuie să țină seama de faptul că romantismul inițial a fost modificat și încorporat unui clasicism sui generis, într-o concepție generală originală”. Literatura istorică, pe care, în ultimul timp, o cultivă din ce în ce mai mulți scriitori, coboară — în majoritatea cazurilor — din sinteza sadove-

niană. Exaltarea pasiunii și critica pasiunii, dacă ar fi să amintim doar unul din aspectele ambivalente sadovienice pe care o demonstrează studiul citat, intră aproape obligatoriu în componența noilor proze istorice românești, ca și, bunăoară, amestecul de simpatie față de erosi și imparțialitate marcată a narațiunii. Dar ar fi oare posibilă acum, după Slav, Anouilh, Lampedusa, Brecht, o resurrecție a conceptelor pure în domeniul literaturii de interpretare istorică? S-ar mai putea, evident, scrie în stilul lui Scott sau Dumas, dar, văzută de pe creștele acestei a doua jumătăți a secolului nostru, o istorie romantică ar stîrni cel puțin zîmbete ironice.

Ceea ce este bun, valoros, artistic în romanul lui Tudor Popescu „Un dac la Roma” — care, trebuie specificat, nu e o carte despre războiul daco-roman, deși se situează în această epocă și, fatalmente, se ocupă de ele, ci o carte de aventuri în adevăratul înțeles al cuvîntului — așadar principiile însușiri ale romanului tîn de realizarea acelei sinteze a modurilor, de prelucrarea liberă a formelor originare. Datele, nepotul lui Decebal și eroul principal al cărții, este implicat într-o serie de aventuri de tip romantic (care nu oculesc zonele interlope ale Romei antice, dar se desfașoară și în cercurile aristocratice alese) și se zbate, ca un veritabil personaj clasic, între datorii și pasiune, datorită față de patria amenințată și pasiunea pentru romana Arria. Prietenia dintre Datus și Ziper, dragostea lui Datus pentru Arria și a lui Ziper pentru Livia sînt note sentimentale a romanului, contrazicînd de privirea obiectivă, nepărtinitoare asupra celor două popoare pe care istoria le-a adus față în față ca dușmani. Unele facilități romanțose, cu suspense de dragoste și naive relații pastorale, sînt compensate de o foarte serioasă documentare asupra epocii (dusă, pe alocuri, pînă la pedantism), de o vie reconstituire a atmosferei. Unele detalii de luptă „picante”, împrumutate de la superproducțiile cinematografice, se iartă datorită simțului tragic autentice ce domină marea lectură a războiului.

Tudor Popescu a scris o carte care să poată fi citită de toți; de cei care „adoră” întîmplările palpitate și îndușoătoarele povești de dragoste, de iubitori „suspensului” poliștit, dar și de cei ce ar dori să recunoască un episod dramatic și eroic al istoriei îndepărtate a străbunilor, cu tot ceea ce documentul și ficțiunea, îngemănate, pot restitui contemporaneității. Dacă nu lasă urme adînci, fiindcă se întore la lumea fantastică a adolescenței, a cărți principale calitate este de a proclama și crede în existența absolutului. Sîntem convinși că tinerii vor așeza acest roman în raftul cărților preferate, pe care, din cînd în cînd, le recitesc.

Dumitru SOLOMON

GEORGE SURU: Pentru a iubi

Pentru a iubi, titlul volumului cu care debutează George Suru, ar putea înțredpăși, numai la prima vedere, păreera că ne aflăm în fata unei poezii ezecată sub semnul lui Eros (de altfel, grăbit și cedînd mai ales titlului de debit continuului propriu-zis, ilustratorului cade în greeșala de-a așterne pe copertă... arhipoerale și săgeata zeului copil). Dar, cele

cîteva poezii de dragoste, ette există, sînt și impresionate, ca mod de expresie a sentimentului, tînd spre o condiție a lui, nu spre fixarea unor nuanțe proprii, și mai ales nesemnificative. Iar dacă printre versuri plutește un val de iubire, ceea ce e evident cîteodată, acesta nu e de natură pasiunală, adică nu îmbrățișează acele afecte ce intră îndobîște în sfera critică, ci sentimente pe care le-aș numi, mai propriu, fraterno. O fraternitate cu lumea sub diversele ei nișetări și apariții, o comuniune a regurilor, cu senzația, att de cunoscută și att de falsă folosită de poezii, încl și pe cale de a deveni loc comun, a participării și descendenței multiple. Din acest mod de a iubi sau mai bine spus de a participa iese în primul rînd o enumerare abundentă, o foloșare masivă (dar numai att) a elementelor concrete senzoriale: peșii, flori, citrice, șerpi, broaște, testoașe, pietre de lună, ape, seminte, păsări, copaci de diferite soiuri. De asemenea, se ivesc cîteva versuri în tonalitate bliagiană (Bliaga din *Poemele luminii*): „După aceea tîmii apropii cojile / De mesteacăn, de brad sau de stejar / Și le tîmii apăsate pe trupul singurînd / Pînă ce ajung a fi carne”. Din carnea lupului, căpîșă, și de a pietrelor / Și ramurile și cojile de arbori / Sînt rupte din trupul și single pămîntului / Pe care ne căștăm...”.

Sînd și gîndindu-ne, cam aceasta e substanța de fapt a volumului, la ea adăugîndu-se unele din ticurile inerente poeziei unei anumite vârste. Dar, unde se află poezia? Singurul lucru ce rămîne de făcut este de a înala fragmente, unele realizate, altele ezecate, și de a arăta cauzele. De exemplu, unde dența concretului crează bune ipostaze poetice în momentul în care se organizează într-o viziune de basm sau de legendă, deci cînd îl sînt acordate funcțiuni metafizice și nu rămîne la faza anostei enumerări. *Tremurătoare, așistate vele, După păsări, Cîna bătrînilor, Hainale buciilor, Dragostea și apele mării* le cuprînd, poate și din atracția noastră spre asemenea transfigurări mitice. Iată o imagine de castelism, unde versurile au fîra îndoaială un bun patos declamator: „Uite, vin alinae mari / Se răbunînd muniți pe liniștea cîmpiei, / Cu sabbii de brazi, cu scuturi din pînțele / Umflă al căilor morii, / Cu coifuri ascuțite de strigînt ultim al mînjilor răpuși la rădicîni, / Coboară apunegînd apele mari, / Pusîndu împia...”.

La fel, unele versuri cu senzații aspre, tacite, cu îngremîmări de obicei disperate, spuse pe un ton năvalnic ca într-un poem panescian. Greeșala poetului e de a abuză de procedee, de a-1 folosi nefericite, din credința că numai cuvintele aglomerate, redate, răsucite pe toate părțile pot crea poezie. Într-adevăr, există, și încă cu realizări întru totul remarcabile, o poezie a lucrurilor, a banalului, ca figurînd printre aștiduile lirice permanente. Dar pentru asta trebuie și o nouă descoperire a lor, o „descoperire”, tehnica „recreării”, a însușirilor obiectelor și implicit a cuvîntelor lipșite decandată poetului. El uzează de un univers nominal, surprinzător de concret, dar care nu-i aparține, nu-i este încă propriu. Cuvintele nu aderă în construcții noi, ci se însușie cuvinte unele după altele (de aici și folosirea excesivă a elementelor de relație, a repetițiilor). Ca să le adauge semnificații nefericite de a le scrie pe unele cu majuscule, după obiceiul atit de condamnat de la Miulescu încocare: „O, frumoșale pămîntului / Omul Singur e-n mijlocul nostru, / Chemați-vă iubiiți cu denumiri de astre, / Dansați, dansați pînă cînd Omul Singur / Va-ncupe să zboare cu o floare în gură...”.

Dan CRISTEA

VESTIBUL

cronica literară

de AL. IVASCIUC

Cartea lui Al. Ivasciuc, *Vestibul*, se citește pe nerăsuflăte, de la un capăt la altul, cu mobilizarea generală a atenției la fiecare incizie analitică mai importantă. Explicațiile, întrebările și chiar îndoielile vin pe urmă. *Vestibul* este un roman epistolar, însă numai în aparență, pentru că cele patru scrisori compacte care-l compun nu sînt trimise la destinație, de venind prin păstrarea în secret capitolele unui jurnal intim. Doctorului Ilea, profesor universitar respectabil și cercetător neuro-morfolog, cu reputație și situație bine stabilite, i se întîmplă, cu puțin înainte de a-și sărbătorii semicentenarului, un lucru ieșit din comun: se îndrăgostește de o studentă de a sa și ca orice îndrăgostit din alte vremuri se apucă să-i scrie. Dar dulcele bătaie ale inimii străpuse de Eros se prefac pe nesimțite în bubuituri ale remuscării. Profesorul descoperă în trecutul său un lanț de vinovății uitate. Necunoscute sînt căile de acțiune ale psihicului: el umple ființa eroului cu dragoste, pentru a o preschimba apoi toată în ură. Căel remuscarea este o formă a unei față de noi înșine. Falscele scrisori pasionale devin rapoarte științifice minuțioase întocmite, conștient sau nu, pe baza unei cunoștințe de sine și se transformă în rechiziții. Obiectul acestuia face o singură persoană cu cel care-l susține. Analizîndu-se fără cruțare, sînd pe dexteritate în straturile mai adînci ale conștiinței, la un moment dat unelele de secțiune și foraj ale doctorului Ilea se izbesc de carcasa unor păcate vechi, de mult îngropate. Rezistența neașteptată pe care o întîmpină și suferința provocat de acest șoc îl fac pe săpător să tresară. Căel el descoperă acum niște lucruri capabile să înfruntescă conștiința și să modifice un mod de viață, și chiar un sens, ce păreau definitiv constituite. Urmează să prezîmăm conținutul acestor revelații.

Experiența fundamentală a personajului e cruzimea, o experiență în trepte, încoperă de timpuriu. Pe toate creștele narațiunii ard focurile violenței, vestind primejdi și înfricoșîndu-l pe protagonist. Culpă sa se definește în raport cu această violență la care fusese obligat să asiste și să participe, începînd din copilărie, cînd, împreună cu alți băieți ce se strînseseră roată tînînd în mîini crengi aprinse la un capăt, privea tortura, absurdă prin grațiatate, a unei vecerite. Atunci, în copilărie, eroul protestase deschis,

energic, fiind de aceea la un pas de a lua locul sălbăticiunii. Mai tîrziu însă, cînd, ca student medic și martorul unor manifestări de huliganism tipic legionare și apoi, și mai tîrziu, cînd, în calitate de medic militar, este chemat să reanime un comunist chinuit de călăii Siguranței pînă la leșin — Ilea nu-și mai regăsește spontaneitatea și decizia splendidă infanțile. Alădărit, fiind pe front, comandantul îi ordonă să retrîmă de urgență în luptă, după un foarte sumar ajutor medical, cît mai mulți răniți. Fascinat de calmul aparent al colonelului, doctorul Ilea se supune orbește ordinului și aruncă în foc oameni ce de-abia se mai lînceau pe picioare. Referîndu-se la acest episod și la cel de mai sus, personajul spune: „Era evident, fusese un auxiliar la crimă, la tortură”. Precum un ucigaș care îngroapă victima crimei, doctorul Ilea îngroapă însăși crimă, mai întii în mare grabă sub un morman de speculații, mai mult sau mai puțin ingenioase, apoi în tîhnă, sub stratură de existență cotidiană, normală, și familiară, care conferă un aspect de nevoșimilitate, de ireal, oricărei întîmplări ce se abate de la linia ei dreaptă de confort și deprinderi. Călea unei bune părți din viața doctorului Ilea este străjuită de brute (produse ale fascismului, ale războiului) și acompaniată de un potpurriu de științe, țipete de durere și zgomet infundat de lovitură. Ca urmare el se încheie într-un turn, cioplit nu din fildeș, ca cel al poezilor parnasiene, ci construit din îmbrucări de noțiuni și forme pure, clare, împietrite într-o fixitate pretins eternă, turn zidit ea să-l apere nu numai de violența din afară ci și de furtuna amintirilor dinlăuntru. Obsesia neuro-morfologului este de a „grîndi” conținutul definitiv, exact și stabil, al celui vii, mobil, existînd print-un proces continuu de primenire a substanței. El vrea să „înghețe” mișcarea, căci, în ipostaza ei psihică, și nezăgăzută, ea l-ar putea duce cine știe unde, îndărăt spre culpă, la chiar „locul crimei”. E sigur că personajul urăște mișcarea care deplasează și înclătește liniile în desene uncorei terifiante. De aceea doctorul Ilea face eforturi disperate pentru a ține în captivitate mișcarea și atunci cînd, rătîcînd ca dezertor prin pădure, are revelația violenței și mișunării universale (..... imensă cruzime inconștientă, fagocitară... se întîmplă pînă la cel mai

scăzut nivel de organizare”) el mai izbuteste odată să le înfrîngă print-o încordare mentală supremă, din care țînește ideea că fuorul oricărei energii, oricît de mari, e constrins de legi imuabile să treacă prin inelul inflexibil al formei predestinate. Doctorul Ilea reprezintă un caz interesant de disimulare a conștiinței în știință. Pînă la urmă, mișcarea biruie în chiar ființa aceluia care o combatue cu atita înverșunare, modul de viață, sec și riguros, constituit ca o carcăpă a culpei devine constrîngător pentru contracții și relaxări ale pieptului, învîțat să răsufle liber prin zbuciumul remuscării.

În cea mai mare măsură interesul acestei cărți stă în caracterul eferescenț analitic și în emisia de idei, bogată și continuă. Eroul romanului face cu sine recce și îndemînare o autovisiune și în timp ce cutitul tăie, desface și separă, totul, dar absolut totul, se reflectă în oglînzile de deasupra mesei chirurgicale. Se simte imediat că pentru Al. Ivasciuc investigația psihologică nu este un simplu exercițiu, și nici numai un procedeu bine însușit, ci modul său de existență. El divide și domină obiectul de investigație fără a afecta, cu naturalitatea și siguranța, remarcîndu-se de la debut ca un dîntre cei mai fini analiști „de cursă lungă” ai prozei noastre contemporane. Protagonistul acestei cărți nu se poate menține multă vreme în lumina solară ce scaldă lucrurile (ceea ce nu înseamnă că personajul n-ar fi bine determinat din punct de vedere social și istoric), ci asemenea unor vietăți acvatice ce nu pot rămîne decit un timp limitat, foarte scurt, deasupra mării, se trage repede în adînc pentru a spinteca în voce, cu mișcări iuși și dese schimbări de direcție, pîtrile de apă în creșcîndă obscuritate ale vieții psihice. Calotele obiectelor reprezintă aici punți spre interior, o simplă comparare decide pîtrii largi în trecut etc., iact se poate spune că metropola acestei lumi (pe care o înfrîngăză cartea lui Al. Ivasciuc) este cel. Am voi să înțelegem modul subtil în care scriitorul evocă cazuri de suprapuneri a unor aumite contexte afective, cînd în „tonalitatea” unei anumite împrejurări se infiltrează „tonalitatea” alteia, opuse. Gesturile unei bătrîne capătă, cu puțin înainte de execuție, un paradoxal caracter de familiaritate zilnică: „Trebuiau să-și sapsă singuri groapa. O bu-

Valeriu CRISTEA

VADE MECUM

Eroilor de la Mărășești

I. OASE DE OAMENI

Sete, sete de ideea de apă
instinctul de a te azvîrli în fîntini,
să muști cu dinții din apa Siretului;
să-ți bei propria imagine, și ea
să-ți rămînă ca o oglindă prăbușită
într-o oglindă.

II

Să-ți fie foame, alți de foame
încît să duci în viteză lingura la gură,
să-ți prăbusești limba peste gură
ca un meteorit peste stele.

III

Nimeni nu dă nimic înapoi.
Înima nu poate fi înfășurată ca un ceas,
singura direcție este înainte,
singurul cuvînt care amintește de trecut
este cuvîntul „urmat-mă”.

IV

Curge un os frumos peste Siret
ca și cum Siretul ar fi roată
la un car lăsat degrabă și încet
străbătînd Moldova toată.

Osul lui Ion curge la vale
O coroană ține de pești vii
Noaptea cînd sticlește moale
apa de vertebre argintii.

Fiecare stea e o vertebră
clătînată în Siretul cel de sus,
Pe aceea nu se trece. E o febră.
Cui roșînd în palma lui Ișus.

Cade cuiul în Siret și curge
coronat cu pești în jos.
Sete mi-e de apă, nu de sînge,
și de-un loc în ceruri mai umbros

Fir-aș pește în Siretul tării
adumbrînd cîlanul lui Ion,
să nu-î ardă valul mării
prea sîrătul trup de om.

Ah, I-aș adăuga cu carne
și cu vine și cu nervi
ca să fie iorășii arme
și-n picior goană de cerbi.

V

Nu se mai trezește căpitanul Ignat,
cel de trupuri moarte de dușmani apăsat.
Teava mitralierei lui miroase
a friptură din carne de om și a oase.
Nu se poate nega
dreptul națiunii la vatra sa.
Deci îată-ne în fata unui cuplor
unde se coc pentru viitor
cele mai cumplite bucate
din carnea ta și-a neamului, frate,
frate Ioane, plugarule
cu foamea cit carole,
cu setea cit lungul Siretului
izvorîndu-ți din gura pieptului.

VI

Se topește mina ta
peste foarte micșorată mina mea.
Scade-ncet vîzînd cu ochii fata ta
peste toți mai smochinîta fata mea.
Se scurtează umbra ta
peste fără umbra mea
un suflet vocalic E
ar fi dar n-are de ce.

VII

Au vrut să nu fim
și n-au putut să nu fim
Dacă pentru a fi sunt necesare trei litere
pentru „a nu fi”
sunt necesare cinci litere.

Dar de unde se găsec cinci litere
într-un război nedrept?
Au vrut să nu mai fim.
Iată-ne, suntem,
și n-au putut să nu mai fim.
Iată-ne, suntem,
și am găsit pentru suntem
cele șase litere necesare

VIII

Slavă generalului Cristescu,
slavă generalului Grigorescu.
Slavă soldatului Ion.
Mai știu cîteva nume
cărora iarăși le strig: slavă, slavă!

IX

Dar îată nu mă știu nici un nume
și atunci scriu pe monument:
un soldat român
un soldat român
un soldat român
un soldat român
un soldat român
un soldat român

2. ALEPH LA PUTEREA ALEPH

I

Deodată văzum ochiul triumphiilor
tați, și singur.

Mă-ndepărtam pe raza lui
alît de iute încît
deși la-nceput acoperea tot spațiul meu
de vedere
distinsel imediat sprînceana și chipul
ca și cum mi-aș fi dezlipit
fata de fata lui,
sau,
ca și cum îrisul lui ar fi înșuși bolta,
și pupila lui, soarele negru.

II

Aleph! Iată punctul din care
se vede sensul întregului, ca și cum
sensul ar fi înșuși întregul.

Aleph! Iată ochiul, acum,
abia dacă se mai zărește
și fiinta întregă se ridică aidoma
unei sărituri, deși
dacă ar vrea să se sprijine
de ceva, nu ar avea de ce
să se sprijine.

III

O, poate că sunt mult prea aproape,
aproape,
că stăm lipiți unul de altul...
Și dacă totuși nu stăm
aproape,
ci mîreția lui
mă face să-i zăresc distinct
fiecare por al pielii?

IV

Curtea de bazalt, gutuii
răsuciți, și aerul de după amiază
cînd
aeroplanul lui Blériot zbură
de pe coperta cîrții mele.
Sau, poate,
era corabia lui Ulise
cu pinzele transparente
prin care se vedeau norii
de pe coperta
unei vechi și minunate traduceri
în proză.

V

Aleph! Arunc plumbul topit
în apa rece.
Aleph! De Bobotează arunc

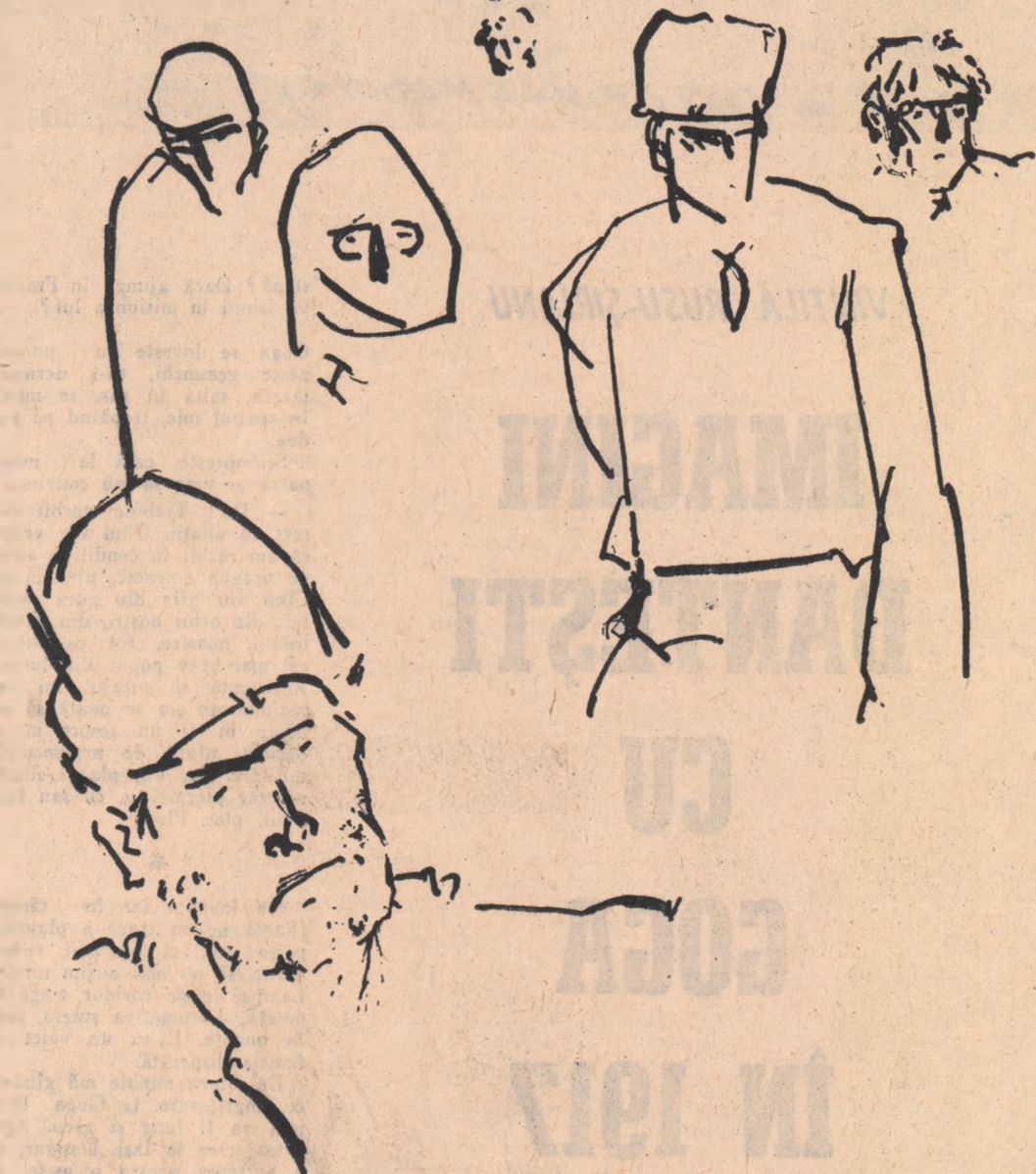
plumbul topit în apa rece, și
iată-mi ghicesc viitorul.

Trupul plumbului topit
zvîrîlit în apa rece
e trupul viitorului.

Și viitorul?

Desigur el e cu mult mai mic
decît Cosmosul.

El e față de Cosmos ceea ce e
ficatul meu față de trunchiul meu.

Desen de MIHAI SANZIANU

El e înăuntru. O, nimic nu e
în afară. Totul e înăuntru.
Înșuși Cosmosul nu există decît
înăuntru lui.

Aleph la puterea Aleph
nu e cu puțință.

VI

Affîndu-mă în punctul numit Aleph
m-am ridicat și am zis:

Numele sunt numele punctelor.
Ele sunt numele celor mai mici
existente puncte.

Cu cit viteza e mai mare
cu atît
numărul e mai mare.

Viteza cea mai mare a unui număr
e viteza gîndului.

Numele sunt abstracte.
Cea mai mare viteză a lor
este viteza cea mai abstractă.

Orice număr poate fi egal
cu restul tuturor numerelor
dacă viteza lui este egală sau

întrece
viteza tuturor numerelor.

Un punct în mișcare
este egal cu toate punctele
dacă e în mișcă la fel de repede
cit viteza tuturor punctelor la un loc,
și mai repede decît toate punctele.

Partea poate fi egală cu întregul,
dacă
viteza părții este egală cu viteza
întregului.

Punctul cu viteza cea mai repede
este totuși tuturor punctelor.
Numărul său, care este numele său,
este totuși tuturor ideilor.

Dacă un șir de puncte poate
fi
egal cu toată infinitatea punctelor
la un loc,

Dacă
viteza grupului de puncte este egală
cu viteza tuturor punctelor din univers
la un loc,
atunci și numele punctelor acelora
este egal cu numele tuturor punctelor
la un loc.
Atunci
și numărul punctelor acelora
este egal cu numărul tuturor punctelor
la un loc,

Zic:
Dacă un punct poate fi egal
cu toate punctele,
numărul lui
poate fi egal cu toate numerele
punctelor.
Nu mă interesează decît viteza.
Ea este cea care pune ordinea
între puncte.

Dar,
viteză în sine nu există
după cum
nici numera în sine nu se pot gîndi
fără trupurile care le poartă.

Deci îată
dreptății și o nedreptății
sînt în punct și în numele lui.

Nu mai are viteză.
Viteza
e sensul ascuns, rațiunea
punctului
și-a numărului lui,

VII

Am zis, și mi-a plăcut, și m-am Bucurat.
Am zis și am început să plîng.
Fiecare lacrimă era un creier de copil.
dar ochii eliberați nu erau triști.

VIII

De-odată mi se arată Georg Cantor
care-mi zise:
- Vai mie, de trei ori
vai mie.
După ce-am dat numerelor cea mai înaltă
luciditate
pe care-ar putea s-o aibă un număr,
după ce
am dat frezie punctelor,
cea mai înaltă trezie,
iată, acum,
eu însumi abia dacă mai pot
să mă arăt în visul
vreunui care doarme!...
- Cum, strigai, dorm?
- Da, mi-a răspuns, dorm!

3. ION

Curat ca lacrima
pentru că lacrima e melancolică,
bătrîn nesuferit de lung
pentru că bătrînii sunt o cu totul altă idee,
lujer al unei flori
înflorînd într-o zonă unde se sfîrșește aerul.
O, cînd te văd, mă tulbur
că o putea să nu te mai văd într-o zi.
Lup plîngînd, unsoare
pentru osiile stelelor
care fără tine
ar ruina.

mea culpa

breviar

Manuscrisul, oricît s-ar sili scribentul (cum spunea Tudor Arghezi) să caligraficeze, lasă loc tuturor confuziilor și dă naștere unei serii de greșeli de tipar, cu totul neprevăzute. De aceea, culegătorii preferă dactilograma, ca o formă intermediară a imprimaturii. Nici ea nu-i scutește însă de erori. Ele se înfîlesc astăzi la tot pasul, de pildă, în presa franceză, alături de acuratețe. Dar nici cărțile literare de pe malul Senei nu sînt scutite de scăpări. Într-o foarte frumoasă ediție din *Les Fleurs du Mal*, în „Collection Prose et Vers” la Payot, cu o introducere de Paul Valéry și cu ilustrațiile în penită ale autorului, am înfîntit o adevărată „Fehlclistung” freudiană, de natură politică. Pomenind-o pe Andromaca, în poemul *Le cygne*, Baudelaire slăvește stilul maiestros al văduviei eroinei homerice:

„L'immense majesté de vos douleurs de veuve”

Alegător, sub regimul votului universal, culegătorul din 1928 a citit însă, cu gîndul aiurea:

„L'immense majorité de vos douleurs de veuve”

ca și cum aceste dureri ar fi fost și ele calculabile cu același criteriu!

În articolul nostru trecut, unde arălam superioritatea ar-

tistică a bisericii bolnivei din Cozia, față de mal celebra mănăstire de peste drum, a apărut „biserica Colnifei”, cuvîntul fiind, ce e drept, ieșit din uz. Bolnița, în trecut, era spitalul, situat, ca și acela al Colței, din București, lîna o biserică sau o mănăstire. Fac cuvenita rectificare.

Cînd însă vîna nu mi este nici a culegătorului, nici a evoluției limbii, nu-mi rămîne decît să mi-o recunosc făcîș. Este cazul (și necazul) pentru neatenția cu care am putut lăsa să se strecoare în recenta noastră monografie despre I. L. Caragiale (Editura Tineretului) această enormitate atributivă: „O noapte pe ruinele Tirgovistei”, capodopera poetului Grigore Alexandrescu” (pag. 64, rîndurile ultime), în loc de: *Umbră lui Mircea la Cozia*, ș.a.m.d. Poezia cealaltă a fost scrisă de I. Heliade Rădulescu! Chiar în articolul nostru trecut, *Pe urmele lui Grigore Alexandrescu*, ne-am referit fără greș la același fapt — lecția model a lui Caragiale, ca revizor de Argeș-Vilcea, cu patos închinată poemei inspirate de cititoria lui Mircea. Aceasta este, vai!, „perla” de mărimea întii pe care am descoperit-o cu uimire la lectura cărții, cînd catastrofa se și produsese. Din vîna noastră, fără îndoială.

Sînt însă și greșelile de scăpare a cite unei singure litere, care

rămîn imputabile corectorului: „Belgar de Machiavelli” (pag. 134), în loc de *Belgar*; pe aceeași pagină, la r.f.: „cu teme de anxios” (în loc de *temeri*); „unghiul ditormal” (pag. 116) în loc de *diformant*; sau *stupefiat* (pag. 107), în loc de *stupefiat*; „quant à nous” (pag. 131) în loc de „quant à lui Caragiale”; „cîntăm cu titlul de curiozitate” (pag. 60) în loc de *titlu*; etc.

N-am isprăvit însă cu înșirarea scăpărilor ce ne aparțin (din fericire de calibrul inferior celei dintii, cu *O noapte pe ruinele Tirgovistei*). Am arătat că mama lui Caragiale a moștenit la moartea verii sale primare, Ecaterina Momolo Cardini, a șasea parte dintr-o avere de circa patru milioane lei, în anul 1885. Ei bine! la moartea mamei lui (1888), Caragiale a împărțit această șesime cu sora lui, Lenți (Elena), adică a luat a douăsprezecea parte din moștenire. Iată ce am putut lăsa să treacă, din neatenție, în volum: „Cu puțin înainte moare bătrîna lui mamă, care-i lasă jumătate din șesimea moștenită, cealaltă șesime revenind lui Lenți...” (pag. 79) în loc de cealaltă *jumătate!* Contabilitatea, ar spune un cititor al acestor rînduri, nu e specialitatea autorului micromonografiei, deri fie-i iertată, dar istoria literară!? Și iar nu ne dumerim cum

ne-a putut scăpa acea nefericită *O noapte... un adevărat* cosmar!

Să ne autoflagelăm însă și în sectorul gramaticii! (asta mai lipsea...). Relevăm asadar că în traducerea din limba franceză a unei opinii emise de profesorul Pompiliu Eliade, am săvîrșit și o greșală de acord: „Publicul n-a încetat să aplaude *Scrisoarea pierdută*, pentru că este încă cea mai bună piesă a repertoriului nostru și fiindcă multe lucruri din cite ne zugrăvesc, pentru a-î înțelege, să recurgem la memoria celor bătrîni, iar peste cincizeci de ani, la cărțile de istorie”, (pag. 145). Corect: „pentru a o înțelege” (*Scrisoarea pierdută*!).

Luăm asupra-ne, care va să zică, un tacim complet de ne-glijențe: de ordin istoric literar, contabilicesc, gramaticale. Lăsăm cititorilor eventuali plăcerea să se distreze și cu alte similare „perle”. Ca să se adevărească, încă o dată, faptul că greșelile de tipar sînt dureros resimțite numai de — vorba epigramistului — „cîinele de autor”.

Șerban CIOCULESCU

SCRIITORII STRĂINI de G. CĂLINESCU

cronica chenzinei

Prieteni mei Vasile Nicolescu și Adrian Marino publică la Editura pentru literatură universală un masiv volum de peste 800 de pagini despre scriitorii străini de G. Calinescu, revizuit volumul de *Studii și conferințe* din 1956 (Hortatiu, fil liberului, Torquato Tasso, Cervantes, Lev Tolstoi, Anton P. Chehov), studii încă ne-adunate în volum din revistele *Roma*, *Viața literară*, *Vremea*, *Jurnalul literar*, *Revista jurnaliștilor*, *Lumea*, *Stema* și *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, cîteva articole din ziarul *Națunea* și un număr de eseuri sau „efemeride” rămase în manuscris. Culegerea este însoțită de o frumoasă și interesantă prefață de Adrian Marino (G. Calinescu critic al literaturii universale) și o prefață notă asupra ediției semnată V. N. și A. M.

Este un merit indiscutabil al autorilor faptul de a fi adunat tot sau aproape tot ce a scris G. Calinescu în domeniul literaturii universale, excluzînd, bineîn-

teles, esenle de sine stătătoare *Impresii asupra literaturii spanole* din 1916, recitată în 1965. Nu obiectez nimăidecît asupra faptului că editorii nu dau detaliile mai precise privitoare la locul și data apariției fiecărui articol, întrucît acestea pot fi ușor identificate în bibliografiile operei autorului publicată în *Vînta românească*, 1963, nr. 6, p. 221—240. De altfel editorii nu au avut nevoie să extragă textele din periodice, luînd întreg materialul din arhiva autorului pusă la punct de mine între 1949 și 1951 (am transcris de mîna toate textele din periodice revizuite de G. Calinescu, ca și manuscrisele care sîd lumina timpului alia a meu). Dintr-o îneditie fac parte *Sulfatul serafic* (prelegere universitară din care au apărut numai variante ale unor fragmente), *Reza lui Cavalluc*, articolele despre *Marmontel*, *Iohann Caspar* și *Wolfgang Goethe*, *Weather* și *Torquato Tasso* (de Goethe), *Wilhelm Meister*, *Laise* (de Voss), *Benjamin Constant* și

studii grecilor, *Metafizica burlescă* a lui E. T. A. Hoffmann, *Undine* (de De La Motte-Fouquet), *Elenismul britanic* (despre Shelley), *George Sand și idealul său eric*, *Joseph Delorme*, *La Cantatare* (de Maurice de Guérin), *Romanul experimentat* (de Zola).

Articolul *Galatea și Grottius* a apărut mai întii (indicat ca a-tare de G. Calinescu) sub forma unei note la capitolul despre *Naum Rimnicov* din culegerea *Intimitate de mine postum*, *Studii și cercetări de istorie literară* (1968). Articolele despre *Ruben Daro* și *Antonio Machado* au fost de asemenea adăugate de autorul însuși la ediția a doua din *Impresii asupra literaturii spanole*, unde articolele despre *Manuel Machado* și *Ruiz* (fratele lui Antonio) e redus la o noie. În *Impresii...*, e diuita a doua, mai figurată și alie studii despre poeți spanioli, ca Juan Ramon Jimenez și Federico Garcia Lorca, pe care, dacă ar fi fost consecvenți, editorii tre-

buiau să le excepteze în culegerea lor (dar desigur nu era necesar, după cum nu era cazul să se republice „efemeridele” de literatură universală din *Croniclele optimiste*, precum: *Ceva despre Flaubert*, *Sensualismul mirbarlez* (despre Saint-Amant), *Realistul și fantastul* (despre Hoffmann și De la Motte-Fouquet), *Maxim Gorki*, *Ceva despre Brecht*, *Jules Verne* și *literatura pentru copii*, *Gogol*, *Dostoievski* și *Tolstoi* etc.).

În multe din articolele sale, G. Calinescu nu face propriu-zis studii despre scriitorii străini, ci urmărește anumite probleme de estetică generală și specială. Aceasta este cazul unor studii sau „pretexte” care la origine au fost lecții seminarele precum: *Legal estetician*, *Abatele Dubos*, *Abatele Bataillon*, *Herder* și *publucul*, *Trănia romantică* (despre Jean Paul), *Al. Manzoni și romanul istoric*, *Genul epistolar* (despre Prosper Merimee), *Fatalitatea vocativei* (despre Giovanni Berchet).

Unele studii au caracterul unor scurte monografii (mai ales cele din volumul *Studii și conferințe*), altele sînt eseuri (îndosebi *Magie și alchimie*, *Mistica culorilor*), altele mențiuni de literatură comparată, recenzii sau simple variații împărtășite în donă secționă a volumului și desigur insuficient motivată, iar prezenta unei adădădă chiar arbitrară (de ce *Magie și alchimie* e clasificat la studii, iar *Mistica culorilor* trecut la adădădă?).

Nu este cazul de a face acum consideratii asupra culegerii însăși din G. Calinescu peste cele (eminente) ale lui Adrian Marino. Cea ce mă surprinde și plăcut și neplăcut în același timp este că volumul lui G. Calinescu conține la rubrica *Studii* și un articol de 25 de pagini de mine! Este vorba de articolele despre *Marmontel* și *doamna de Genlis*, articol făcînd parte dintr-un volum al meu scris între 1953—1954, de aproximativ 200 de pagini, prezentat lui G. Calinescu

în manuscris și din care G. Calinescu mi-a publicat în revista *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, 1955, o secvență sub titlul *Însemnări de istorie literară* (Al. Beldiman și Rusia, Creanga și spiritul rus, *Fabulele lui Krilov*, August von Kotzebue). Alte studii erau despre Carlo Goldoni, Eugène Scribe, George Sand, Paul de Koch, Alexis Piron, Dinisio Piro etc. Am publicat un însumi alte fragmente sub titlul *Identificări* în revista *Limba și literatură*, IV, 1960. Pot declara că în unele mă amuzam călinescianizînd și că nu vizam întotdeauna publicarea, eu atît mai puțin publicarea sub numele maestrului, întrucît a spune că G. Calinescu nu și-a însușit acest articol sau altul de mine și că nu are nici o vină de întâmplare cu volumul *Scriptori străini* conține 25 de pagini de altceva. Unii expert nu vor scapa fără indolă diferențele de tratare și stil, dar dovedea că mi-a bună că articolul *Marmontel* și *doamna*

de Genlis este de mine o poate face manuscrisul autograf din arhiva G. Calinescu, ca și faptul că între articolele sale despre *Marmontel*, reprodus în volum, și articolul meu despre acest autor nu există nici o singură asemănare. Opere ca *Anette e Lubin*, *Palomou*, *Belisaire*, *Elements de litterature* sînt comentate cu totul diferit, nici între ele după același editii. Cit despre doamna de Genlis, G. Calinescu o menționează o singură dată, nu direct, ci prin intermediul lui Sainte-Beuve, nefăcînd nici măcar o aluzie la faptul că autoarea dădea o replică lui Marmontel, refăcîndu-i romanul *Belisaire*, de unde ideea mea de a-i asocia.

Dintr-un pasaj al prefeței, în care se amintesc și studii necunoscute în culegere (A. Voltaire, o decind o informare nouă, sînt și eseurile despre Antioh Cantemir, Marmontel și doamna de Genlis...) rezultă că Adrian Marino era informat exhaustiv asupra articolelor publicate în periodice de

AI. PIRU

"CIT DOUA DIVIZII..."

Copil eram, pe cind strinele legaturii au fost intre Octavian Goga și prietenii mei. Goga al casei noastre, de la Arad, se juca cu mine, și decretasem „prietenu meu”, și spunea „tu”. El imi spunea: „Picuile...” Anii au zburat... Din 1914, încep să colaborez direct cu el, ajutându-l cu posibilitățile mele ceva mai mult decât modeste, pentru că lucrasem de vreo trei ani pe lângă Iorga, care mă luase în bibliotecă la „Liga Culturală”. În 1914 intră și Goga în comitetul „Ligi”. Mi se încredințează, în 1915, postul de secretar tehnic la Liga. Lui Goga îi ajută la corespondență, la material documentar pentru articole, etc. Din 914 până în 916, anul intrării României în război, Goga e un arc voltaic. Trepează, scapără, arde. Scrie și vorbește, enorm.

Mobilizarea din august 1916. Tara era atit de arzindă după flăcările aprinse în cei doi ani, încât puteai chema la lupă și copiii și moșnegii. Gata ar fi fost.

Era pe la 4 dimineața. Zorile abureau ferestrele sălii de ședințe a „Ligi Culturale” din calea Victoriei, colț cu strada Fintinei (azi, Nufierilor).

Mobilizarea se decretase la miezul nopții. Iorga, Goga, fuseseră informați dinainte. Noaptea aceea, comitetul ținea ședință ca să examineze ce activitate era nimerit să se ducă, odată războiul început. Pe la 2 noaptea, după ce toți cei din Comitet ascultaseră, în picioare, goanele și clopotele, și marșul faimos „La arme” al lui Castaldi, pe verșurile lui St. O. Iosif, cîntat pe străzi de sute de grupuri, după ce se îmbrășisaseră, gree de emoție, Iorga deschisese ședința. Avem un sigur punct la ordinea de zi: Ce facem de aici încolo?

Goga răspunde, răspicat: — Simplu, domnule profesor: ne batem.

— Cum? spune Iorga, cu ochii mari.

— Așa, cei care avem două mâini și două picioare, luăm arma și pornim. Eu mă înscriu voluntar și plec.

A mers la un regiment de infanterie, s-a înscris, a pus uniforma de soldat fără grad.

Măreșalul Prezan, auzind știri, trimisese un auto militar după Goga, și îi tinuse un logos scurt.

Domnule Goga. Marele Cartier stabilește un birou de propagandă pentru armată. Am făcut o socoteală simplă: transformat în efectiv militar, efectul moral al citorva pagini scrise de d-ta echivalază cel puțin cu două regimente. Nu sînt dispus să pierd regimamente ca să-ți fie d-tale pe plac. Deci vei rămîne la dispoziția noastră. Dacă nu de voie, va fi de nevoie. Căci am să dau ordin ca soldatul Goga să fie adus la Cartier.

După ani, cînd am vorbit odată cu el despre acest episod, mi-a spus: — În fața lui Prezan, m-am simțit atunci ca o sticlă cărela și se pune dop...

"MĂ SCUFUND INTR-O MARE DE DURERI..."

Cumplită a fost iarna aceea a lui 1916, în Moldova războiului, a bejenicii, a tuturor suferințelor. Ger. Siberian. Fără lemne de foc. Mizerie și foamete. Tifosul exantematic seceră de vieți.

Infiorător peisaj uman pe fundal de cirje, bandaje, cicatrice...

În cizme grele și manta de trupă (eram încă elev al școlii de ofițeri) străbăteam centrul Iașilor, cu pas istovitor, prin nămeții de zăpadă.

În dreapta mea, lupțind și el cu drumul, Octavian Goga. Fusesem la Spitalul (cred nr. 2) să-i ducem cîte ceva unui institutor fugit din Ardeal, Traian Birău, bolnav de exantematic. Prea tirziu. Era în agonie. Nici nu ne-au lăsat să intrăm la el.

Ne-am privit, am legănat din cap. Am plecat, pe străzi înghețate printre oameni zgribuliți. Pe ulița Păcurarii, vin spre noi, călețnd chinuit, un soldat și un gradat. Gradatul, cu un bandaj negru pe un ochi, îl susținea pe soldatul care șchiopăta, cu un picior în cirje.

Trec pe lângă noi cu o braji de hirtie, cu bărbile crescute.

Pe acoperișuri, pe șirmele de telegraf, pe copaci, în stoluri, peste toți cîrpii, concronitori și negri. Am ajuns în dreptul vîi Bădărău.

Goga se oprește. Cătă o clipă pe urma femeii.

— Ai obosit? Vrei să ne întoarcem? întreb.

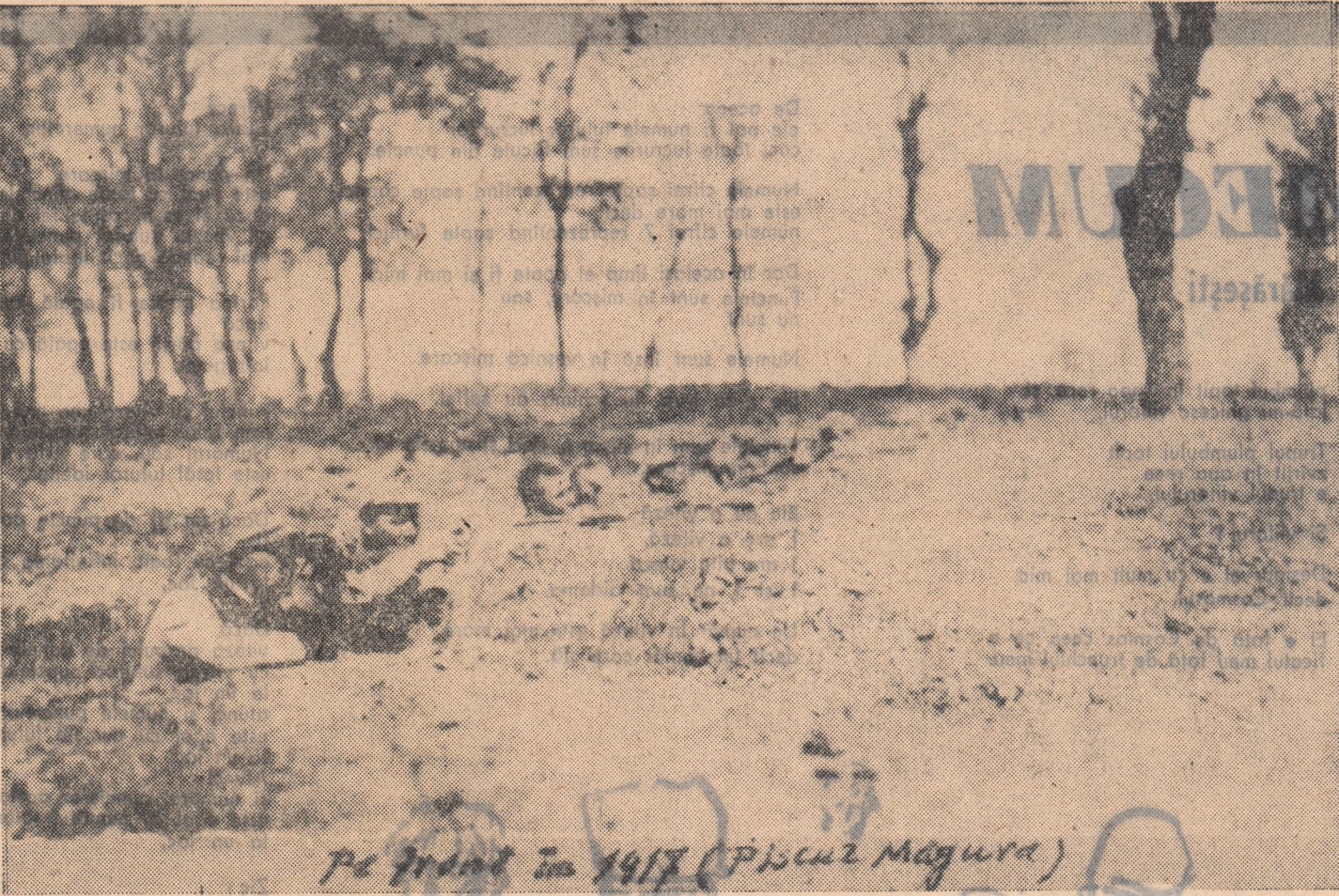
— Poate am obosit... nu știu... N-ăș vrea să ne întoarcem. Să ținem mai departe. Să nu mai văd, măcar un ceas, oameni zdrobiți, înghețați, flămînzi.

— Teșim pe răpotele Surogarilor. E o privilegie frumoasă... Pornim în sus.

Urcăm în tăcere... Ne oprim. — Adevărat, frumos, spune Goga, cu privirea drumului spre dealurile dulci ale Socolei, peste care, imaculat s-a așternut covorul de hermină al zăpezii.

Sîm pe marginea unei rișe, cu templum cu tot sufletul încetat de puțin îmbunare, albele întindîri. Liniștea solemnă a pustului înzăpezit. Lumina ușor transdrărie, a începutului de crepuscul. Tăcerea plină a gândurilor noastre. Goga s-a mai destins chipul lui Parca.

Deodată, un lătrat fioros de cîine mare, un mișcău de lup care atacă, un chelălăt subțire, desperat, ca un strigăt de ajutor, de cîine mic, sparg sîncucivinta tăcere. Am tresărit amîndoi. Privim în jos. Sub noi două așezări omenești. Coliba. Lemn micat de ani. Paie putrezite.

Pe front în 1917 (Picuș Magura)

VINTILĂ RUSU-ȘIRIANU IMAGINI DANTEȘTI CU GOGA ÎN 1917

Intre ele, pe locul unde a fost cîndva o grădă, un colos de cîine, corcitură de mop, și-a înfipt colții în gîtul unui cățel.

Le trîntit pe spate și îl zgîlție în dreapta și în stînga, cum face jivinele cînd au prins o pradă. Îl scutură ca pe o simplă halcă de carne. Și trage din gîtul plin de sînge, cu botul plin de spume verzi.

Se oprește o clipă, cătă undeva cu ochii lucioși, sălbatici. Și strînge iar colții în beregata cățelului. Îl ucide în rate, cu voluptate. E genul de cîine ucigaș. Și la cîtiva pași, în pragul colibei, o băbuță măruntă și un moșulet desirat, priveș în liniște la cele două animale. Scena e oribilă. De neînțeles. Cîteva clipe și Goga și eu, am stat încrămîntiți. Apoi, sar. Sînt (conform ordinelor) încins cu sabia, peste manta.

Pun mîna pe mînerul sabiei, fac un pas în jos. Goga solidar, după mine.

Jos, scot sabia, cu un fel de furie, mă reped spre dălu.

— Nouuu! Nu da, maică! Ce tare poate striga o bătrînă pipirică! Goga intervine cu o voce pe care nu i-o cunoșc.

— Cum să nu dea, babo? Nu vezi? Omoară cățelul!

Băbua vine lângă mine, îmi pune mîna pe braț.

— Nu da, maică, nu da! Să-l omoare, c-avem nevoie... Las brațul jos.

— Nevoie?

— Sîntem flămînzi tare, măicuță... Îl facem cu cariofafe... Parcă înțelegi Goga și eu, ne-am rotit grăbit, am urcat sus, cît am putut de repede. Parcă fugeam de un incendiu.

Pe Copou, se lăsa apusul pînănd borangic de violet și negru, roz pe zăpada proaspătă. În văzduh răsuna, imens, concronănt de cori. Un concert în negru. Goga se oprește. Și eu. Respiră lung, își trece o mînă, brîul, cu un geș stîngaci, peste obraz, peste ochi.

— Si spune, rar, fără nuanțe, cu un gînd: — Vom purta în noi pagini dantești. Am impresia că mă scufund într-o mare de dureri; crengile copacilor îmi par oase frînte. Pămîntul, plin de răni, cerul, orb. Și calc mereu peste morminte.

„RAMAS BUN...”

Și 1917.

Se juca ultimul act al tragediei din gîtuța Moldovă. Altă iarnă cumplită. Degerătoare.

Din vară, în toamnă, ostașul romîn înscrisese în cartea istoriei, cu mări litere de sînge și vioeție, una din cele mai glorioase pagini din istoria Românilor: Mărășești, Mărăștii.

În condiții de teribilă mizerie materială și de sărăcie în unelte de război, ținuse piept tehnicii perfecte, armatei de fier germane.

Ofensiva lui Mackensen — spre furioasă lui stupoare — euașe. Pe frontul aliaților occidentali nu se întrezărea încă posibilități de răsturnare a mășinii de război germane.

Un nou front aliat, atacînd la Sud prin Grecia, era necesar.

Astfel, în toamnă, se ajunsesse la proiectul aceluși plan zis „triunghiul morții”.

Aceasta însemna masarea în trei noiștre armate pe un minimum de front în formă de triunghi. Și, rezistența pînă la ultimul om! Ca în antichitate!

Sînt ofițer de rezervă la 2 artillerie.

În stînga Mărăștilor, pe arpa frontului Salcia-Ivesti, dublăm artileria călăreată.

Un ordin de la Divizia IV mă mină la Tecuci.

Ofițer curier cu plicuri urgente pentru Iași. De-acolo, ce mi se va da, voi preda la Akerman (Cetatea albă) unde se află brigada mixtă a colonelului Panaitescu. Apoi, înapoi la regiment.

După 16 km. călare, pe aceste 33 de grade minus, ajung sloi în gara Tecuci.

Pe urmă, într-un vagon tixit (8 inși pe o banchetă) firește, fără foc, fac în 28 de ore cei 200 km. pînă la Iași! Pe la amiază, am predat plicurile. Mi s-au dat altele, pentru Akerman. Am un tren la noaptea, via Galați-Beserovskaia. Un maior — băiat bun — care-mi predă plicurile, mă întrebă cum am călătorit. Îl răspund exact. Legănaș capul.

— Cît ai venit, plus Akerman plus înapoi, poate să

ștepă? Dacă ajunge în Franța, va izbuti în misiunea lui?...

Goga se lovește cu pumnii peste genunchi, să-i dezmorească, saltă în sus, se mișcă în spațiul mic, tropăind pe podea.

Se oprește, cătă la mine, parcă ar vrea să mă convingă: — Da! Trebuie vorbit direct cu aliații. Cînd vor vedea că am răzbit în condițiile astea de uragan omeneș, pînă la ei. Cînd vor afla din gura noastră, din ochii noștri, din bătaia inimii noastre, tot ce suferă cel mai brav popor din lume...

Rezistența și curajul lui neamipomenit nu se poate să nu mîngie în ei un resort moral decisiv, afară de argumentele militare. Da. Vor pleca cetații, nu vor pleca... eu, cu sau fără altul, plec. Plec!

Ne învelim iar în tăcere. (Parcă ne-am trage o plapumă peste cap, să nu mai vedem nimic, să nu mai auzim nimic).

Lampa de pe coridor trage să moară. Locomotiva suieră lung în noaptea. E ca un vaiet de femeie disperată.

De cîteva minute mă gîndesc cu îngrijorare la Goga. Drumul va fi lung și greu. Apoi întoarcerea la Iași. Desigur, nu e antrenat pentru o astfel de rezistență: ger în jur, lemn subțitine, nopți fără culcare.

Îi propun să se întindă pe banchetă, cu capul pe genunchii mei. Refuză. Insist. Refuză!

— Lasă, nu stăru. Trebuie să mă obișnuiesc... Și iar tăcere...

Parcă am așpit un pic, cînd zorile aștern o lumină slabă peste peronul unei gări. Mă scol, Cat pe fereastră. Birlad. S-a sculat și Goga. Dîrdîim în acord tacit, ne admînistram, pe rînd, pumnii în apînîrîm.

Pe urmă, primiv afară. Tot trenul pare un ciorchine de fruct fantastic, oameni boabe pe el. Chirciți, militari, civili, chiar femei, pe scări, pe tamponne, stau cu priviri de animale pierdute.

Glasul, ca de vată, al lui Goga: — N-ai crede că e cu puțință să se reziste astfel pe gerul așa... Parcă îi înghețată și privirea cînd îi vezi... Voci la scara vagonului nostru. Un maior, rînit, cu brațul în bandulieră, cearcă să-i convingă pe cei ce umplu scara să-i facă loc. Se produce o mișcare vagă dar oamenii sînt ca o pastă. Nu se desfac. Sar la ușă. Nici n-o pot deschide. E vagon vechi, cu ușle compartimentului din cele ce se deschid în spre, afară, nu se pot trage lateral. Pe coridor, om lingă om, om peste om. Sîntem blocați! Complet blocați. Revin la fereastră.

Maiorul vorbește cu un impieगत ceferist. Trebuie să fie neapărat, azi la prînz, la Tecuci. Cere un loc. Un loc oriunde. Ceferistul, cu brațele ridicare, legăndî din cap, își exprimă neputința. Goga se aștia, nervos.

Trebuie să facem ceva, Vintilă. Noi, ne lăfăm aici... — Trebuie, ingîn.

Ideea îmi vine, ca o remîniscentă.

— Mă ajutați?

— Vezi bine.

Cobor de grabă fereastră compartimentului, strig, spre ofițerul care se depărta: — Domnule maior! Poștiți aici!

Cu ajutorul ceferistului care i-a oferit spinașca aplicată (ca Aprodul Purice lui Ștefan Vodă), al meu și al lui Goga, l-am tras pe maior în compartiment.

Prezentări. E palid, simpatic, fericit de găzduirea noastră. Avem mîncare, coniac, apă minerală. Ne întrecăm. Goga îl face să vorbească despre front, armată. Să știe cît mai mult.

Maiorul e un specialist, din geniu, cu minte limpede. Cînd a auzit de numele lui Goga, i s-a înviorat privirea. În concluzie, ofițerul (de trei ori rînit), spune cu un surîs amar: — N-avem muniții, n-avem manta, n-avem bocanci, n-avem mîncare... Avem păduri. Milioane de păduri! În astfel de condiții ostașii se bat ca turbați. Sînt vechi soldați. Mă spun, maeștre, e un miracol!

La Tecuci, l-am coborît, fîrește tot pe fereastră. Ce caldă privire ne-a lăsat! — Un miracol... a îngînat Goga, îngîndurat.

Am nimerit, la regimentul meu, peste un grup de canazari, din cei „fără frică”. Peste cît timp va sosi clipa să mă întorc la dreapta și la stînga, prin fumul roșialec, înecăcios, al exploziilor și să întreb: cîți am mai rămas?

Strîscă. Andreescu, Sion, Albescu? Și Goga? Va răzbi prin foc? Va adormi, undeva, înghețat, printr-un pustiu de

L-am convins ușor, ba chiar a fost bucos, să plece cu mine, în noaptea aceea.

Eram de altfel și mîndru de compartimentul meu...

Un lung coșmar a fost drumul acela pînă la Akerman. Am făcut cu trenul, cei vreo 400 de kilometri, în două nopți și o zi!

Mers la pas, presione slabă, opriri de ore, în stații și chiar în camp deschis. Peisajile, sub cer de ghiată, o vastă dezolare. Peisajul uman (cum spusesse Goga): „pagini dantești”.

— Uite, ordin pentru un compartiment, cap-vagon, de 3 locuri. Îl găsești, în gară. Drum bun! Pînă la noaptea mai e. Trec pe la Teodoroni. Ionel (reformat militar) e bolnav. Invitație la prînz. Săpun, prop. mașina de ras... Mă duc pînă la gazetă, adică la „România”. Poate am norocul să-l salut pe Goga. Am avut mai mult decît atîta...

lata ce se întîmplase (cum am aflat pe urmă, de la Goga).

După multe consfătuiri, consiliu de coroană, discuții cu toate personalitățile vieții publice, se hotărîse să fie trimisă o delegație reprezentativă în Franța, prin Rusia și Suedia.

Se pregătea formarea unui „tren Take Ionescu”, cum i s-a zis.

Cei ce vor pleca, vor avea misiunea să informeze cercurile aliata, pînă în amănunt, despre situația noastră, să convingă guvernul lor asupra necesității unui ajutor imediat.

Goga, soluț el mă autorizat al Ardealului, era desemnat ca unul din principalii delegați. Dar Goga avea serioase dubii în ce privește reușita de a străbate cu vagoanele „Tache Ionescu” o mare parte din Rusia în plină revoluție. Cu atît mai mult cu cît informațiile despre ceea ce se petrece la răsărit, erau puține și contradictorii. Bă chiar se îndoaia că pînă la urmă „trenul Take Ionescu” se va forma și va pleca. De aceea, se hotărîse pentru o acțiune pe cont propriu. În caz că cea oficială nu va deveni efectivă. Planul lui era ca, luînd pe încă cîineva cu el, hotărîrî să înfrunte riscurile, să străbată, în doi, Rusia, apoi Suedia. Lucrul trebuia pregătit cu chibzuială.

La Odesa se afla de aproape un an refugiat, un om în vîrstă, N. Lupan, ardelean de origine, vechi comerciant în București. Acest Lupan era un prieten cu publicistul ardelenț Iosif Schiopul, la rîndul său prieten intim al lui Goga. Lupan, om cu simț al realității, își crease o sumă de relații în Rusia, călătorise la Petersburg, între timp; și era în corespondență cu Schiopul. Iar Schiopul, cu care Goga își discutase planul, îi dăduse ideea de a lua legătură cu Lupan, desigur prietios informator, chiar ajutor, pentru reușita unei astfel de aventuri. Fuseseră schimbate scrisori. Se hotărîse întîlnirea Goga-Lupan.

Lupan, greu suferind de gută, nu putea călători. Se decisese ca el să treacă doar limanul Nistrului pînă la Akerman unde se va întîlni cu Goga.

Și iată, o coincidență extraordinară, mult fericită pentru mine: Goga urma să plece la Akerman o zi după mine.

Opriri. Opriri. În gara Ivesti, convoiul nostru a tras la rampa magaziiilor. Incepe amurgul. Vînt de frig. La cîtiva pași de noi, un cazan mare pe un cupitor de tuci. Doi ostași, trei femei de la Crucea Roșie. Vin alți doi soldați, cu doi saci de piine. O doamnă strîgă tuturor:

— Vă dăm ceai fierbinte și piine! Veniți, în ordine, pe două rănduri, luați gamela de la ostășul ăsta și treceți la cazan.

Doa, trei clipe, nici o mișcare. Bieții, flămînzi și înghețați, au făcut un efort să pruceapă ca așa ceva e cu puțință: ceai și piine! Dar ce a urmat, a fost îngrozitor. În cîteva minute, multime, a dat năvală. Ce năvală! Elefanți care dărimă păduri. Smucele, încercări, tipețe. Piinile se rostogoleșe pe jos. Simt cum mi se zbat mușchii feții. Mă întorc spre Goga. Si-a lipit palmele peste ochi. S-a trîntit pe banchetă. Răsufă adinc. Tace.

Am trecut, în a doua noapte, albele pustietăți, în sudul Bugagului. De data aceasta, am izbutit să închei un pact cu Goga. Cîteva ore s-a odîhnit el, lungit cu capul pe genunchii mei, altele, eu pe genunchii lui.

Ca o jucărie, pe malul Limanului, vechea Cetate Albă.

— Pare o casă de zăpadă clădită de copii...

Lupan, sosit de la Odesa, îl așteaptă la Hotel... Europa. Vor lua prînzul împreună. Eu, execut misiunea mea, la Divizia. La 2 din noaptea, mă voi imbarca într-un tren militar. Voi cîna cu Goga. El, va pleca spre Iași, miine la prînz.

— Ciudat sună cîntecul orchestrei în localul unde cînam.

O impresie de ireal, sau de absurd.

Afară, în orașelul ticsit de militari, plin de comandamente, e o forfotă de metal, tropote de copite, ostași și ofițeri, valizii sau în fașă și bandulieri. Restaurantul este cu vreo doi metri mai jos de nivelul străzii. Cobori pe trepte cu... plus! Înlanțur, oglinzi și mese luxuoase!

Departate de fronturi, cetățuia s-a strecurat teafără prin război. Bucătăria rusească, excelentă. Si un vin de Șaba, copios, de mare clasă. La mese, ofițeri și civili cu doamne... elegante! Au venit o sumă de „regățene” de la Odesa... Și... lăutării!

La o măsuță, stau în fața lui Goga. Capetele noastre sînt aproape.

Ochi în ochi, cîncin al doilea pahar din copiosul vin de Șaba. Bem paharuș pînă în fund. Pe urmă, îmi spune, că acest Lupan e un om prețios. I-a găsit un tovarăș de drum nevisat, reformat din armată, neutru, fost grav rînit, care-l va conduce pînă la granița baltică.

Cătă la mine. Vrea să pară calm.

— Deci m-am liniștit. Dacă cei de lași nu izbutesc, voi putea pleca singur.

— Eventual ar mai putea pleca și alții cu d-voastră...

— Eventual... dar mai mult de unul, nu cred să ar fi bine. Asemenia aventuri nu se fac în grup...

Și tace, pe gînduri.

Lustruri baroce, de modă veche, răsîndesc o lumină întimă, puțin tulburătoare.

Miros, de mîncăruri bune, de tutun blond, de parfumuri femeiești. Clinchet de pahare. Rîsete zglobi de doamne vesele. Rîsete bărbătești, răsunaătoare. Și taraful de lăutării cîntă. Mirare, cîntă bine și discret. Mă uit într-acolo: cel care-i conduce e un excelent solist care cînta la București într-un mare restaurant.

Ce stranie, ce incredibilă pare atmosfera asta de petrecere mondenă, nonsalanța mesenilor.

Mai cu seamă pentru noi, după drumul făcut de-a lungul mizeriilor, cu tot ce știm că este, cu tot ce știm că poate urma, cu tot ce ducem în noi...

Deodată Goga se scutură, întrebă aproape aspru: — Cum a rămas? D-ta cînd pleci?

— La noaptea, la două.

— Mie mi-au dat, de la comandament, un loc în compartimentul unui general care pleacă miine la Iași.

Se oprește, glasul se face mai mic. Suride voit: — Așa că cîna noastră, e masă de rămas bun.

Și mie îmi sovăie vocea. O întăresc și iese ceva ca un ordin: — Trebuie să vă culcați de vreme. Neapărat în pat, Neceșar!

Tace o clipă, privindu-mă curios. Apoi: — Necesar?.. Ai dreptate... Cere plata... Totdeauna durca-ză la localurile de noapte... Am plătit, prin zeța fină a fumului de tutun, în lumina extompată a becurilor vechi, siluetele mesenilor seamănă cu un peisaj de Fată Morgana. Ireal. Visat. Două viori plîng încetosor, tambala bate ușor lăcătose de sunet, solistul cîntă în surdina o vechi, romantică romanță.

M-a cuprins o neliniște. Nu știu ce să fac. Să mă scol? Să vorbesc?

Zic, fără să-mi dau seama: — Vreți să mai bem un pahar?

— Da.

A doua sticlă e pe jumătate plină. Torn. Cloacim.

— Rămas bun, Picuile!...

În aceeași clipă a tăcut lăutarii. Goga în liniștea subită, și-a auzit cuvîntul anormal de tare. A rămas ca suspendat.

(Continuare în pagina 7)

NICOLAE TĂUTU

PE
PLAIURILE
MIORIȚEI
defensiva

S-a format un zid din piepturi late, ierburile s-au transformat în lănci brazdele în piept de calote, fierul de plug în morile, făcînd laolaltă un singur braț de neasemuită putere. În noaptea, după bătaie, luna poleind cu var morții de pe lan ridică pe cîmpia udă de sînge a Mărășeștilor o nouă columnă a lui Traian!

Contractatul în cîmesi a pornit pe hîrți din satul Doaga dar marior e Siretul bătrînilor ploșiei că torentul de foc de pe pămîntul Mioriței a început cu Ștefan sau Mihai sau ca primul ciaban poet: — Pe-un picior de plai — Pe-o gură de rai — sau poate de mai departe de pe cînd victo s-a desprins pe aceste locuri din moarile...

după luptă

Ierburile se continuau în ierburii, nisipurile se-norceau în piatră, eroii, alinați sub aceeași prelată, intrau în tăcere severă, coloane alburi de oțel nefiresc să susțină pe umerii lor tari inelul de aur al pămîntului românesc.

statuile

Mulți dintre soldați s-au întors în statui, în vetrele soarelui risipite pe Bărgan, colindînd pe uliți pînă în zori, ducînd la gură o frunză din zău cînd roua pe ramuri se svină, să-și mira nepoții de ce uncoară vîntul i-cîntă pe frunte și cîntă!

mausoleul

Oskar sfînjit de soarele singelui celor 8500 de inimi ce mai bat în noi, celor 8500 de frunți ce se odîneau prima oară în larma fumeșului război. Plopii s-au înălțat spre cumpăna zării, au devenit în preajmă mai tare și s-a prefăcut în blocuri de marmură săfîie.

și-i făcă loc prin mijlocul lor asiei de foc a țării soare vesnicie!

DARIE NOVĂCEANU

EROII

Au fost ca ploaia de vară ce intră neștiute în tornă și nu mai ies decît tirziu soare toamnă răsucit-ă arome și culori de fructe

Au fost ca vînturile care schimbă totul pînă și sunetul din lemnul ulinelor intratelor altă vîrstă trînd cu ele în neunde ruptă alama din trompele

Au fost ca liniștile care sopă rugina baionetelor încrucișate pios sub frunza-nmormurită de laur umbra fără formă a frunții cu sudoare amîntind-o

Păsări și sesuri, strigăle și plante, grîuri și animale au luptat cu ei alături și-mpreună într-o devalmășie a singelui pornit dintr-un trecut izvor al tuturor.

Si n-au lăsat decît din bronz în iur granitului de criptă-un lant ca timp să-și lege în neștre orele-n verbi si-un strigăt deslușit de mine în zori cogoși cînd se aud cîntînd

ZIUA A PATRISPREZECEA

de ALEXANDRU POPESCU-ZORICA

La 7 ani după marea bătălie, în august 1924, s-a inaugurat mausoleul ridicat majestuos pe cîmpia Mărășeștilor să amintească victoria obținută în cea mai mare dintre bătăliile care s-au dat pe teatrul orientat al războiului european.

Doi ani mai înainte mareașul Joffre, trimisul Franței, aducea medalia de bravură care se acorda orașului Mărășești, simbol al fraternității din primăvara refacerii. Alții căpitani din armata franceză veniseră ca instructori pe frontul român în cadrul misiunii militare franceze: Bernhard Daru, Mallet, Mailly de Nestle Augustin, Raymond Gras, Charles Vernay, Clayaux, Henry Richard, Delafoy...

Căpitanul Raymond Gras, ataș regimentului 3 vînători, se aruncă în fruntea batalionului de asalt în marginea pădurii. Pribaca atunci cînd comandantul român este rănit și evacuat. Valurile de asalt ale regimentelor 8 Buzău și 3 Vînători înaintă în fuga mare, dar înamicul trage un tir de artilerie, în timp ce în spate, pe marginea pădurii, în timp ce liniile din față intră în potopul ucigător al mitralierelor din marginea satului Doaga.

Căpitanul francez conduce trupa română pînă ce și el cade grav rănit la postul cel mai înaintat. Era în ziua a cincea.

În jurnalul de război al tatălui meu citeșc: „Două atacuri executate de trupe din diviziile a 89-a prustană și a 12-a bavareză, în ziua a doua, primul la ora 11, al doilea la ora 17, au fost prăvăliti printr-un bombardament intens de artilerie pe care căpitanul Vernay îl aprecia de o încredere mai puțin decât celea ce pregăteau asalturile Verdunului. Nu s-a eșuat nici un pas, însă prețul a fost mare, și bilanțul din seara acelei zile număra numai la prima companie 27 morți, 33 răniți, 45 dispăruți”.

O săptămîni mai tîrziu, după-amiaza, cam pe la orele 17, bombardamentul ajunge la paroxiz. Căpit reșefilor sînt smulși sau sfîrtecați, sanziunile se nărușesc îngropînd de vîi pe apărători. Primele două linii ale apărătorilor române nu mai există. Redutele liniei a treia sînt și ele răsturnate. Legăturile telefonice dintre coloanele asistate și comandamentele sînt complet întrerupte. Artileria dușmană își tungea tirul. Ea bate satul Cosmești, podul de peste Siret și mlaștină. Nori de fum, de gaze arzătoare și lacrimogene înfășoară totul într-un văl gros.

După aproape trei ore de pregătire neîntreruptă, sub protecția norului de fum și praf, germanii încep atacul printr-o coloană cu efective de aproape două regimente, la punctul de legătură al regimentelor 8 Buzău și 9 Rîmnicu-Sărat. Apărătorii sînt pușini și extenuați. Este a doua zi de cînd diviziile cincea se găsesc în prima linie a focului, primind lovitură după lovitură. Efectivul diviziei rămăsese mai puțin ca o treime. Lucrările de înădrire, distruse, nu mai pot opune urzo rezistență. Soldații primului batalion din regimentul 8 sînt împinși în spate, în fața ruperii. Suvoii înamic se revară și înfășoară la seara. Trupele germane se desfac în trei coloane: una spre dreapta, în direcția Siretului, pe al cărui mal au ajuns în cinci minute, cînd în spatele regimentului 8; una spre stînga în spatele regimentului 9; o coloană centrală împinge înaintea ca să adăncască și să lărgască breșa. Efectivele împinșinate ale diviziei a cincea sînt dispuse pe o singură linie; stabele rezerve aflate în spate nu pot respinge pe înamic printr-un contra atac. Regimentul 4 Vînători aflat în Cosmești din Deal pentru odihnă și refacere în urma singurei lupte din ziua, se aruncă în grabă, ocupă tranșeele de pe stînga Siretului spre a opri intrarea și trecerea inamicului pe pod. Cele două batalioane ale regimentului 8 Buzău împreună cu postul de comandă sînt înconjurate și atacarea lor se dezvoltă și din spate. Unul din cele două plutoane cu secție de mitraliere în timp ce încearcă apărarea disperată este complet distrus de forțele coborîtoare ale dușmanului. Atunci începe lupta pe viață și pe moarte, corp la corp, cu grenada și apoi cu baioneta și revolverul. Mulți se aruncă în apă. Căpitanul Vernay moare alina de schije pe cînd trece în apă Siretului, iar trupul său e aruncat de valuri pe malul stînga. Din întregul regiment au mai rămas 80 de soldați și 8 ofițeri care străbat linia dușmană, printr-o retragere de 300-500 metri, așezîndu-se în fața podului, pe o singură linie întinsă între Siret și calea ferată. Coloana germană din stînga a executat o mișcare de acțiere, înclinînd flancul regimentelor 7 și 9 și a ajuns la halta Siret. Cosmești, atacat și dreapta brigăzii a noua, învîlînd astfel brigada pe ambele flancuri. Pentru a împiedica intervenția rezervelor din spatele liniei noastre, artileria dușmană dezlanțuie un tir violent aruncînd și valuri de gaze arzătoare. Artileria noastră răspunde cu o violență egală. Nu se mai vede și nu se mai aude nimic. Coloanele dușmană au ajuns în zona pozițiilor noastre. Primul batalion al regimentului 32, aflat în rezervă, intervine în luptă dar e copleșit, înconjurat și, împreună cu comandantul, făcut prizonier în totalitate. Din regimentele 9 și 7 majoritatea unităților sînt capturate; puține reușesc retragerea prin luptă. Inamicul năvălește spre marea pod a cărui cucere și aproape sigură. În acest timp ultimele diviziile de artilerie primesc ordinul de retragere peste podul de la Jandășești; rachetele trăsore au început să cadă chiar în baterii. Situația este disperată. Numai rezistența înverșunată în cea mai înegală luptă, sînt, din întregul regiment, o perimă, în ultima clipă a unor unități aflate în rezerva corpului III. Regimentul 55 pe dreapta și primul batalion din regimentul 54 pe stînga, contraatac capetele coloanelor dușmană întîindu-le pe loc, înlesnind retragerea rezervelor de brigăzi. Linia română se reface în fața podului. Această rezistență eroică, facilitată de inumerabil noapți care intră timp coborise peste cîmpul de luptă a oprit pe loc trupele năvălitoare. Frontul rupt, pentru o clipă s-a refăcut și întărit cu unitățile diviziei a 14-a care au bărat înaintarea dușmanului.

Ziua a patrisprezece, socotită de comandamentul german decisivă, cu toate desfășurarea ei favorabilă atacătorilor, are ca rezultat o întorsătură neașteptată. Mai multe batalioane din regimentele 47, 48 și 50, aflate în rezerva diviziei a 13-a care suportase șocul principal al atacului, intervin în momentul cel mai critic. Luptele se desfășurau în sectorul numit „La Răzoare”, unde jumătatea de sud a pădurii se și afla în mîinile inamicului care, prin breșa deschisă, puse în pericol nu numai trupele diviziilor a 10-a și a 13-a, dar printr-o mișcare de învîlînire pe la vest aducea într-o situație precară starea întregii armate 1-a română. Comandamentul diviziei a 13-a bagă în linia de atac și rezervele corpului de armată. Această intervenție fulgurantă și neașteptată se desfășoară tocmai în clipa în care înamicul se considera victorios, cînd, în sfîrșit, după altele zile și sacrificii neocotite, ceasul decisiv mult rînit sunase. Contraatac român cade ca un trăsnet din senin. Vigoreea cu care se desfășoară este nemaînțînă și poate de aceea numele eroicilor conducători de plutoane, companii și batalioane au rămas în cîntecul popular ca cei ai astăzi coborînd dealurile de la Panciu spre Mărășești. Prin strălucite combinații strategice și prin dîrzenia ostasului român, în ciuda grelelor pierderi, frontul german este strîpuns în mai multe puncte. O parte din rezervele germane realizate color de învîlîntorul. Entuziasmul trupelor române atacătoare este indescriptibil. În mai puțin de o oră vestea ajunge la Focșani și debandada devine generală. Comandamentul împachetează și se pregătește de plecare. Acesta zi în care el își puse toată nădejdea se termina cu o înfrîngere completă. Fusese ultima sforțare pentru cîștigarea „bătăliei de strîngere de pe Putna și Susița”, cum o numeau germanii. Acesta zi a 14-a devenea ultima zi a marii înclăștări de la Mărășești, ce pune astfel capăt șirului neîntrerupt de atacuri ale nenumăratelor diviziilor inamice. Eșecul de la 19 august (stil nou) consensu nepușina de a spera în zădărnicele și pe celuia de înfrîngere marea înfrîngere. Continuarea ofensivei germane devenea imposibilă, bătălia se sfîrșise.

Și pentru că anul 1917 era numit, pe frontul de Vest, anul Verdunului, m-am simțit atras de episodul terribile zile, ziua a noua, ziua morții nemuritorului Vernay cînd de altă ori îi zburase gîndul către plaiurile patriei sale nu mai puțin cuprînsă de glăci.

La Iași și la Vaslui, la Tecuci și Birlad sau chiar pe sub dealurile de neasemnat urgo, o cruce răsturnată de către color de azi și de mine de generalul Lefroy de colonelul Dubois, ofițer de elită al armatei franceze, erou pe Marna, la Verdun și pe Somme, de doctorul Clunet, căpitanul Clayaux, locotenentul Henry Jean, căpitanii Henry Richard, Delafoy, Haldy, Cordonnier, medicii Dufreche, Santoni, German și neuitatul Adain, care dezlegase pentru toți compatrioții săi enigma dra gostiei ce ne-o purta:

„en dix-neuf-cent-dix-sept, au Roumain victorieux.
je Français pourra dire, en faisant ses adieux.
je n'en connaissais qu'un, et j'avais deux patries:
la France, mon pays, et puis, la Roumanie”.

Acum șapte ani, către sfîrșitul lui Iulie, vizitase mausoleul împreună cu elevii din școala mea. Prin culoarele întortocheate nu mai deschide o nișă pe ai cărei pereți sînt încrustate nume de eroi, soldați, caporalii, sergenții și ofițeri. În dreptul unora sînt înscrise locurile și data cînd au căzut. Ion... și Gheorghe... și numai Ion și numai Gheorghe.

E seară și ziua se-șină cu noaptea cînd trenul venind dispre Tecuci abia a țesit cu ultimul wagon de pe podul de la Cosmești. Într-o noapte Siretului, în fața se profilează impresiionant și aproape în întuneric linia majestuoasă a mausoleului. Și în timp ce amintiri povestite mi atrag privirile către pădurea din stînga, în urechi o rezonanță ciudată leagă două cuvinte:

„Ion” glăsuiesc roțile pe osia cea dinainte și „Gheorghe” e răspunsul celor dîndărăt, și tot așa...

MARIN PORUMBESCU

PE DRUMUL MARĂȘEȘTILOR

PLANETA

Mai trăiesc încă. Sînt Trăilă învalidul. Trăilă multălul. Cumpăna mea cîgăna planeta. Inima mea este un punct de sprijin.

Invîrtesc o cantonetă veche: pe flăsneta veche, șoricelul galben chîțic de foame. Oamenii, cît timp la mine își văluiesc ghetele, invîrtesc la manivelă; cîntecul sună destul de vesel printre case bombardate.

Și vine la mine un om străin, în pași ca la paradă, să-și lustruiesc cizmele cu pînteni, apoi coiful de otel și-alamă. Tocmai rușean în două o hirtie-monedă de zece mărci. Bine că nu m-a văzut makenzenul spîrgător de fronturi.

— Repede! strigă-n limba lui, dînd astfel o comandă. De mult copiii străzii se ascuseseră pe după garduri.

Stau aplecat spre scîneli; sub pălăria mare îmi ridic fața, în neșire. Pe dată se cutremură clientul. Ce urîțenie de om! își spune în limba lui, făcîndu-și de lucru la manivela rugîntă.

Un vals vienez cu ape repezi în neșire.

— Mai repede!... — Și vă fre de bine!... Dați concursul! Un bileț de șoricel, săracul! Planeta vă va spune viitorul! Planeta vă va spune adevărul!

Omul străin încă mai invîrtește valsul vienez cu apele plimbatene amintire. Îndată vorbesc cu șoricelul într-un grai de horoscoape; șoricelul trage cu botul un bileț cu noroc galben; citeșc; îl cert, să fie îndurător cu toți clienții, îi vorbesc într-un grai de zodii; șoricelul trage un bileț violet, se ridică pe lîbușele din spate făcînd sluj omului în cîime. Omul nu știe ce scrie acolo; a-tunci, rid fals ca o flăsneta și îi traduce, ascuns sub pălăria mare: Soartă crudă al avut pînă acum. / Miine? — soartă bună te așteaptă. Cantoneta s-a stins într-o clipită; omul singur a făcut la dreapta-mprejur; acum nu mai merge cu pași ca de paradă, se clatină în toate părțile, au rășărit copiii străzii și invîrtesc la caterincă, rînille mele rid încrustate violet în piept, în obraji, în frunte și în ochi la trecătorile Carpaților, rînille mele nu speric copiii și nici șoricelul galben — pe bilețul urșit violet serie că miine — nu știu în care cîmp de-aiți săpau cu miile de rîni a dînei pentru bătaie, Mărăști? Mărășești? altul? — miine, pe omul străin îl va aștepta o soartă cruntă, omul străin știa că mint și-mi multumise cu un zîmbet, cîmele lui nu mai bo-cănesc cu pași ca de paradă, trîșiesc un trup zadarnic, coiful de otel și-alamă se clatină în toate părțile lucind în zare, pe urmele lăstate cu cîmele țîțele valsează un cîntec vienez pe valuri aspre de casa bombardate, de foame, șoricelul galben sfîșie planeta violetă.

CUMPANA

Mai trăiesc încă. Cumpăna mea leagăna tot cerul. Dacă să fi fost o boabă de porumb, poate că ar fi fost mai bine.

Au omorît planeta. Șoricelul galben? — înroșit de sînge și bizit de muște.

S-a întors lumea pe dos; makenzenii au pus la măturo pe toți cărturarii țîrgului; țîrgul este curățit în zi de sărbătoare — domnul doctor! domnul avocat! uite și cîțiva profesori! uite și pe domnul impiecat care scrie pe mărci și mi le dă să le împart pe sub mină cînd, chipurile, lustruiesc la ghetă. Noroc că eu nu mătur străzile; alte munci obligatorii; am lîțat lemne în pădure, am lîțat toată pădurea și nu mai avem unde să creștem căprioare. Casa colonelului! — el este plecat pe front; colonelul a fost treizeci de zile la închisoare, că n-a măturat molozul din fața casei. Colonelul este paralizic din timp de pace, dar pentru makenzenii asta nu con-tează.

Apoi, hai! Trăilă! la moșie! Acolo ești repartizat, să îți scripțete. Vezi să nu faci vreo boboacă; acolo muncești sub pază. Nu cumva să te vadă makenzenii că dai ceva prizonierilor — ruși; ei se goshodăresc singuri; string oase uscate — mai știu ce fel de oase? — le pisază cu din-cănu pe șina de cale ferată, le fierb și mănîncă ciorbă. Nu-i mălai. Moșierul a trimis peste graniță vagoane cu porumb. În schimb îi soseș vagoane cu mătăsarie. Mătăsarie ne trebuie acum? Hai și tu, Trăilă, pînă la gară, cu porumbul! Sub escortă, carele de apărie. Fii atent ce faci cu hîrtia de zece mărci. Douăzeci și unu de țărani și ceferiști,

pirliți de moșier că sînt spioni, au dispărut într-o noapte fără urmă. Noroc că nu ai fost și tu pe listă. E miezul nopții, un tren cu makenzenii gîfite pe linie moartă. Ranițele lor pline cu slană, conserve, brod, le-au legat sub tren, în bă-tăia vîntului. Trenul pornește. Sentințele s-au urcat în vagoane. Hai, Trăilă, viră-te sub tren! Noroc că briceagul taie ca brioul. Gata. S-a dus

cat transportul de către românii ascunși în pădure? În timp de război nici păsările cerului nu mai au voie să cînte. Am noroc; sau, nu cumva aștia, odată, într-o noapte, i-am vindut ceva? Contra-bandă; dîtamai ofițerul să mănînce melisă în loc de zahăr — melisă galbenă care se dă și la cai! Zece mărci — zahăr căpătîu și cubic de la fabrica de zahăr din

Desen de NICĂ PETRE

trenul, au rămas ranițele. Douăzeci și una de ranițe — măcar pentru o zi, un sat să se îndestuleze. Poate că o ranițe va trece și pe la copiii femeii fără nume, și la prizonierii ruși, una.

Alt porumb de dus la gară. Trăilă, de ce flutieri din virful carului? Pentru asta te cheamă la ordine makenzenii? Asta mare? Ce spui, Franț? Să ascund mărcile. Fluieram că să dau semnalul să fie ata-

Mărășești, chipurile. În loc de zahăr, pe întuneric, i-am dat la repezeală un sac cu talaz și pietre... Miinile sus. Dacă îmi mai spune o dată că sînt urit, îi bag briceagul pe de-bregat! Buzunarele pe dos. Mi-au luat briceagul. Au găsit și o marcă. O marcă, un franc și douăzeci și cinci de bani. Au găsit și hîrtia mototilită; jumătate dintr-o hîrtie de zece mărci. Ce faci cu ea? Este ruptă în două, că o socotim

Le este și lor sete! Pomana pămîntului și cerului. Sînt arc de otel. Și uite-asa cum pe gîndiți / o să-i batem noi pe friți! Cumpăna este bine prinsă în cuiul furcii. Se leagăna cînd în jos, cînd în jos, ciutura goală se bălăbănește de cîteva ori, gata! Prăjina iar s-a virit în adîncul de fin-tină. De ce îmi crește barba așa de repede? Hai căilor, hai boilor, hai soldaților, beți! Săturați-vă odată! Neliniștea îmi amețește gîndul. Ciutura plină se leagăna gata să fete. Apa se scurge sîroaie pe lîngă jghebul inverzit în scorbură. Sus. Jos. Inima bate. Sus. Trăilă! arcul inimii tale în pieptul cerului bate. De sete, oamenii nu mai au vreme să ridă de mine, și nici vitele să mă mai plîngă. Ce struguri bun! la via lui Negropones! Și pe la gară și pe la fabrica de zahăr. Cine să ti culegă? Nici ciorile nu mai au curajul. Nici o pasăre pe-aci. Au zburat pe virfurile mușilor. Struguri dulci ca sfîrcurile Dinei. Acolo, strugurii singerează o dată cu oamenii. Struguri mari, de otel — obuzele! Hai! Iar uța! Jghebul se umple mereu cu apă. Soldații la război sînt în devalmășie cu vitele. Pe drumul Mărășeștilor, praful ridicat prăfuieste totul în ațta umbrel. Ei mă înghiontesc în sus cu patul puștii. Lungă coloană — cît răbdarea romanului. La fiecare soldat, o pușcă. Eu, singur. Sînt cînd ușor, cînd greu. E bine cînd dai apă de pomana, la oameni și la vite însetate. Dina și ai mei vor da apă de pomana pentru mine. Hai, uța! — să-mi mai fac puțin curaj prin praful asta în ușoară cumpănire. Fiecare picătură de apă scursă din ciutura, picătură de apă vie. Picăturile de praf, dacă n-ar fi vii, n-ar mai zbura de colo-colo. Numai eu nu pot zbura unde mi-e vrea-re. Acum nimeni nu ride la mine, în afară de gurile tunurilor hurducăte. Ba ride și soarele — coif de-otel și-alamă lucitoare și fierbinte. Sus. Jos. Singele meu improacă cerul ca dintr-o fîntînă țîșitoare. Bine că a stat. Sus. Pămîntul se cumpăneste cu totul, cu soldați, tunuri, cai, vite. Cerul se cumpăneste cu totul, cu norii și soarele. Makenzenii înjură; apa își închide culoarea, din ce în ce mai tulbure, mai scălcăie. Lîngă jgheab, în noroi, o mină de porumb boabe va fi călcăte de copite și de cizme. Acolo, peste trei săptămîni — douăzeci și una de zile — vor rășări douăzeci și unu de trunchieri de porumb și de oameni cu inimile înflorate, se vor înfoia plîngînd de mine. Praful nu se mai văd boabele. Comenzi. Scrișturile cumpenii. Sorbiturile vîtelor. Bătăile inimii. Hai! bea, Joian tată! Al cui ai fost tu, oare? Comenzi și mai scurte. Nu mai aud sorbitul. Noroc că fîntîna a secat, săraca. Coloana pleacă; bine că pleacă. Pe drumul Mărășeștilor, plină la poziții, nici o fîntînă nu mai trăiește. Ce se întimplă? Nu mă dezleagă nimeni? Se aduce greaua makenzenilor, mortierele. Se aude și, artileria noastră. Am adăpat pe ațtia, și nimeni n-a vrut să-mi dea și mie apă, măcar să-mi ud buzele. Ochiiurle cu apă din noroi îmi fac cu ochiul. Fîntîna a rămas cu ciutura în groapa secată, pentru tăiere. Și oamenii și vite, la tăiere. Hai boilor, beți și voi apă! Ai oboșit, Trăilă! Cumpăneste bine, izbește cu picioarele în pămînt, încă o dată zbură plină la ceruri! De-aci de sus, așa de mici îmi par soldații... Makenzenii cînd beau apă sînt și ei oameni ca toți oamenii.

timp aici stelele și luna nu se vor mai răcori în limpezisul apei tale. Ghinion că nu sînt cointat de praștie. Sau, mai bine, boabă de porumb, cît dîntele de cal, în cășul unei linguri de lemn — bați cu palma cumpăna lingurii și zbori tocmai în strachină. De ce în strachină — iar foame? Mai bine abori și cazî între sîinii calzi ai Dinei, încolțesti acolo peste douăzeci și una de zile. Arde soarele — pălăria mea de paie. Ciorile. Ce vor ciorile? Noroc că boabele de porumb s-au ascuns în noroi și ciorile n-au cum să le ciugulească. La mine cronănesc ele? De pomana! Să mă apăr. Vor să-mi ciugulească ochii? Abia acum mi s-au desleștat degetele mîinii; dintre ele a căzut cealaltă jumătate de hîrtie de zece mărci, pe care scrie: makenzenii. Afară de makenzenii! Planetă — adevărată. Soare. Ciorile au zburat; se apropie cineva? Cine a speriat ciorile? Eu, cine altul? Sînt momie cu pieptul și fața încrustată de schije din obuze. Sîrmele îmi taie mijlocul. Încă o sforțare, măcar să ajung pe pămînt. Hai, mai încercă, apă cu toată greutatea ta în jos. Cu mîinile și picioarele o dată. Hop! Am ajuns cu bine. Ciutura goală, legănată de toartă, s-a umplut cu foc din soare. Nu, nu-i bine cu capul în jos. Singele îmi sîrăză gura. De aici nu mă va zări nimeni, să mă dezlege. Norii au plecat. Soare. De ce nu plouă? De ce nu plouă? Ce singur se simte omul cînd nu plouă! Mai bine, acum, singur. Numai Dina să nu vină să mă dezlege; mi-ar fi rușine. Mult timp pe acest drum care duce la poziții n-o să mai treacă nimeni. Cine să treacă? Poate că trece cineva, acum! Dacă-i deal nostru, să-l strig, să mă dezlege. Hai! Încă o dată vînt cu mîinile și picioarele. Hop! prăjina cu ciutura intră iar în fîntînă. Ghinion: s-a prins de gingia stoborului. Ce este de făcut, acum? Să mai forțez... Degeaba. Am să rămîn aici rășitgînt pe cer, în patru aripi pleoștite... Închide gura! Nu este apă! nici apa morții! Este foc lichid din soare. Ce frumos se vede Mărășeștiul! Canonada. Pămîntul improacă tot cerul de acolo. Furnici de oameni. Le-o fi sete. Mortierele. Iarba pîrlîț, cîmpul ars, obuzele crăpă tot pămîntul, pămîntul crăpat ca și cîlciețele țîranilor. Șrapnelele crăpă cerul. Mor oamenii, vitele, iarba, strugurii. Mor oamenii. În loc de o horă mare tocănit fierbinte al tunurilor în fierbinți chiuțuri de gloanțe. Văd bine cum fierb toți Mărășeștii. Fug înapoi makenzenii spîrgători de fronturi. Cămășile albe fugăresc makenzenii care fug spre mine! Li ajunge din urmă moartea violetă! A apărut pe cer — în miezul zilei — albă, caterincă lăunii. Aud sfîrșitul soartei unui vals de obuze vienez. Oituz — Pe-alicea nu se trece! Mărăști, Mărășești — Nicl pe-alicea nu se trece! Cumpăna mea barează tot cerul. Și nici pe-alicea nu se trece. Nu mor eu, cu una cu două. Mai trăiesc încă. Soarele — pălărie umplută cu șoricel galbeni. Șoricelii galbeni se roteșc în soare și chîție de foame, viața este o continuă așteptare, viața este o continuă rotire. Sînt o rotitoare buturugă uscată-n soare, leagă de cumpăna cerului, și sut pleoapele-mi închise acum au culorile lumii și luminii cîntor în mii de curcubeii tricolori.

Generalul Eremia Gîrgorescu plecînd din Onesti spre front

SCRISOAREA... CĂTRE ELEKTRA

Am primit scrisoarea ta și m-am cutremurat. Imi dau seama că dificultățile întreprinderii nu-ți scapă și că hotărârile pe care ai luat-o are o valoare tragică. De aceea m-am hotărât să-ți alerg în întâmpinare. Detest divle cărora nimic nu le rezistă. Zăc în jurul lor mormane de roluri marmurate și jurecul lor antiteistic întinzează plină și strălucirea pieritoarei lor frumuseți.

Tu însă n-ai ales cu inimă ușoară forma prințesei atride.

Tu știi că sint între actori și roluri raporturi bizare, afinități misterioase și neașteptate repulsi, că unorii rolul te dezvăluie, te înșală, că alteorii firea te va revarsa peste text — ca să-ți alese scuză. Dar mai știi că există în istoria teatrului, cea nescrișă, tipare de eternă măreție și că, pentru a le servi, cei mai mari au adus jertfa lor.

Imi ceri sfaturi, documentări, bibliografie cu o infrigurare și cu o spaimă pe care să dori să le reții. Ar putea fi cîndva de folos — pe scenă.

Ce să citești? „Iliada” de Homer, „La civilizația egeeană” de G. Glotz, „Istoria de Grecii” de Victor Duruy, „Poetica” lui Aristotel, „Filozofia greilor” de Zeller, „Originea tragediei” de Nietzsche și chiar „Manifestul teatrului cruzimii” de Antonin Artaud.

În materia asta e greu pînă începi. Dint-o carte într-alta riști să ajungi erudit și în loc de acțiivă, glosatoare.

Aj proceda desigur mai practic dacă ai răsfoi poemele lui Pindar sau dacă ai asculta Simfonia a 7-a a lui Beethoven...

Cit despre substanța însăși a tragediei ar fi greu să-ți o lămuresc în câteva fraze. Să notezi totuși o idee centrală.

Fără să aprobe critică, eu înțeleg că Sofocle evită rezolvarea problemei morale. Fiindcă — așa cum o dovedește Eschyl — era insolubilă.

Cine este vinovat: Oreste sau Apollon?

Fapt este că rămînem unorii cu impresia că Sofocle și-a scris tragedia nu ca să răspundă la această dilemă, ci ca să exercite poezia dramatică, menită să dezvăluie, într-un teribil crescendo, evoluția sufletescă a Elektrei împinsă de destin spre durere. Dacă în Eschyl frații sint simpli executanți, la Sofocle Elektra este însăși sufletul răzburării.

De aceea ar fi poate preferabil să citești mai ales textul, călăuzind cu atenție subtilă un instinct artistic, pînă azi, fără greș. Te plîng că nu poți înțirzia asupra originalului. Stimulat de rîndurile tale, l-am recitit cu în schimb și îți expriim, pe această cale, penru această voluptate, recunoștința mea întregă.

Nu desigur din scrupule de filologie mă simt străin de toate transpunerile. Iată, de exemplu, controversa savantă dintre Neue, Hermann și Wunder cu privire la pasajul în care corul îl vede pe Oreste purtînd în mîini sînge proaspăt ascuțit. Este de preferat interpretarea plăta a scolasticului care propune spada ascuțită la sînge și crimă, sau aceea în care „meconimenon” (proaspăt ascuțit) este luat în sensul de „palirriten” (revărsat din nou) și în care imaginea singelui agamemnonic se confundă cu a gladiului răzburător?

Textele ele înșile nu ne-au parvenit în autenticitatea lor primă. După ce au trecut prin mina comentatorilor alexandrinii și au ajuns în fine, după multe secole, la manuscrisele cele mai vechi la dispoziția noastră astăzi, la cel laurentian și la cel Parisin, cu a îndreptările, comentările, și îndreptările scoțiașilor, „diorthoților” sau ale interpretilor, cine mai poate vorbi despre imaginea pură și nefalsificată a capodoperei? Am în fața ochilor textul ofordian. El rezumă străduințele seculare ale celenștilor. Îl răsfoiesc cu un sentiment de pietate.

Să-ți lăsam însă pe grămătică să discute și să ne mulțumim, unii cu substanța poetică — alții cu perspectivele moderne — alții cu perspectivele pe care ea le deschide interpretării contemporane. Fiindcă, oricît de prețioasă ar fi reconstituirea și interpoalările, oricît de necesare pentru fixarea profilului exact al unei capodopere, noi ne adaptăm în primul rînd la izvorul liric și prețuim, înainte de orice, poezia. Cunoaștem traducere de o crîncenă exactitate care aduce pe scenă tristetea muzelor ofensate, precizia sporstei pară plictisul lipsit de har. Și alte traduceri în care printr-o sîngăci și eroi se afirmă biruitor duhul sofocleian. Mă întreb de aceea la care text v-ați fixat și mă tem că întrebarea nu poate avea, pînă la această dată, oricare ar fi opțiunea, rezolvări deplin mulțumitoare.

Nu-mi scrii nici numele directorului de scenă. E un „lajpus calami” sau o jenă de liberatori? Îți urez în orice caz să nu fie un tînar „la zi” care să aibă necaz pe Sofocle, care să te îmbrace în costum mexican și care să-ți ceară să o scuipi pe Clytemnestra.

Nu că nu s-ar afla, după premieră, critici să vă explice și să vă laude — dar așa prefera să nu te văd amestecat în asemenea manopere de demoluție, nici zvirînd, fie chiar în serviciu comandat, cu noroi peste Proplece...

Are directorul vostru de scenă o viziune a lui? Interpretăz sau reconstruie? Cunoaște efortul neo-grec în interpretarea tragicilor? Își dă seama de distanța dintre spec-

tacolul antic și cel modern, fie el înfășiat la Epidaur? De prăpastia pe care timpul a căscat-o între „statuile policrome micute de firele magice ale metricei” și voi interpretii de astăzi, văduvi, prin definiție, de orice spirit magic și de celebrare?

De aceste „deschideri” impudente în atît de disperate domenii să nu ne împiedice să încercăm ușile palatului din Mycena.

Liniște deplină domnește peste cetate.

Dar stihurile plîdesc semintia atridă. Crima străbate prin generații fugărită de răzburare. Tantal a omorât pe fiul lui Pelops, și l-a servit zeilor la masă. Atreu și Thyest, fii ai lui Pelops au ucis, împreună, pe fratele lor Chrysis. Atreu a ucis pe fiii lui Thyest și ale fii lui Thyest a asasinat la rîndul lui pe Atreu. În fine, ultimă crimă nerăzburată, regele Agamemnon pieru ucis de același Egist, ajutat de amanta lui, regina Clytemnestra.

Oreste salvat în mod miraculos de masacrul prin mijlocul sora lui, Elektra, și a pedagogului care o ajută, se reintroduce la Mycena însoțit de prietenul lui, Pylade.

Oreste vine cu gînd răzburător „împins de zei” să facă sîngerioasă dreptate. Nu cu ajutorul armatorilor, ci prin violența. Așa l-a povățuit la Delphi, Apollon. În acest scop Oreste îl învață pe bătrînul pedagog să povestească, în oraș și la curte ca trimis din partea unui prieten al stăpînitorului actuali, cum ar fi murit el, Oreste, într-o întrecere de care, la jocurile pythice.

Bărbății abia plecați, unul la iscoadă, alții să cîntescă mormintul lui Agamemnon, că Elektra apare în pragul palatului. Un vaer o anunșează, un vaer din care Aspasia Papatanasiu de la „Pirakon” făcuse un poem de durere absolută. Să nu o îmiți. Întîi fiindcă este imposibil. Și în al doilea rînd, fiindcă plînsorile și ipetetele trebuie să exprime viziunea și sensibilitatea ta personală. Imi place Aspasia — dar detest aspasismul!...

O, acest zbucium al Elektrei, această presimțire a bratului fraternal care să înfăptuiască dreptatea pe care sufletește ea demult o împlinise!

Chrysothemis este plămînită din al altuat. Trece prin scenă în drum spre morminte unde mama ei a trimis-o. Să aducă ofrande celor morți. Nu ea ac cîntîi vreedată așezările. Chrysothemis ascultă de cei puternici. Lăsațea ce se numește, în limbaj curent, înțelepciunea. A auzit cuvintele Elektrei și se grăbește să o judece. De ce

arde ea o flacăra peste mormintul nerăzburat.

De ce nu vine Oreste? Nu l-a anunșat ea oare, n-a primit de la el vești? De ce se lasă dorit, de ce se lasă așteptat? Fetele tinere din cor încearcă să o consoleze. Zeus e mare. El orînduiește tot. Va veni în tîr-o bună zi și fiul lui Agamemnon.

Elektra se simte însă, la treizeci de ani, bătrînă și singură, neluată în seamă, umilită, fără speranță și fără dragoste. Gînd evocă noaptea crimele e cuprînsă de o cutremurare halucinantă. Dar corul încearcă să o potolească. Nu-și dă ea seama că firea ei nedomolită năstie dureri noi? La ce bun să lupți contra celor puternici? Da — au în felul lor dreptate. Elektra își dă seama de acest lucru. Dar poate ea, cit va trăi, să-și înfrînzeze chemarea? Cine să o sfătuiască și cine să o învețe, cînd nimeni, nici o inimă, nu l-a resimțit durerea și nenunțările la crimă?

Cum pot oare fi uitați morții, cum pot să înăbușite suspine și plînsori? Femele care atunci Elektra o îndrumare: ce de făcu! Iar Elektra le dezvăluie situația reală din palat, adevăratele ei raporturi cu Clytemnestra, cum regina își sărbătorește în fiecare lună așasinatul și cum ei, în schimb, îi interzice lacrima. Pe Oreste a apucat să-l ascundă și să-l trimetă în țară străină... O singură speranță l-a mai rămas: reintrocerea lui. Așteptînd, mereu așteptînd, nu se mai poate stăpîni. Trebuie să-i aduce pe zei. Excesul răului duce la rele noi.

O, acest zbucium al Elektrei, această presimțire a bratului fraternal care să înfăptuiască dreptatea pe care sufletește ea demult o împlinise!

Chrysothemis este plămînită din al altuat. Trece prin scenă în drum spre morminte unde mama ei a trimis-o. Să aducă ofrande celor morți. Nu ea ac cîntîi vreedată așezările. Chrysothemis ascultă de cei puternici. Lăsațea ce se numește, în limbaj curent, înțelepciunea. A auzit cuvintele Elektrei și se grăbește să o judece. De ce

de sora ei pînă și pe asprele căi ale răzburării. Pornise spre morminte cu ofrande Clytemnestrei. Va duce și pe cele încredinate de Elektra. Este drept că Ismena n-a făcut Antigonei un asemenea serviciu.

În mod evident, în cuplul Elektra-Chrysothemis retrăiește perechea Antiona-Ismena. Dar Sofocle nu s-a repetat. A găsit frumuseți noi și inedite posibilități dramatice în acest joc de alb și negru, de contrastate țări și de nuanțe ascuțite.

Intrarea Clytemnestrei afirmă o regiță. Este un „spirit fort” cum ar spune Pascal. Splendidă ca o floare de otrăvă, ea își desfășoare intențiile la lumina zilei. În plămîda ei sufletească insectele intră în proporție egală cu impostura. Ea este marele motor al crimei. Ea este stăpîna. De astă dată o întîmpină o Elektra care nu se mai teme să o înfrunte, care o provoacă și care-i dărimă unul după altul, argumentele. Nimeni n-a îndrăznit pînă atunci să-i denunțe, în față, mirșăvile, să-i sublinieze vina. Trufașă Clytemnestra se clatină, sovăie și pierzînd echilibrul moral o amenință — cu Egist! Regina se îndreaptă apoi spre altarul lui Apollon să-i povestească după obiceiul antic un vis care-i frămîntase noaptea. Îl povestește acest vis zeului vrăjmas pe care-l cheamă — cu glas soptit — într-ajutor. Să o apere zeul împotriva răuvoitorilor, a dușmanilor, dar mai ales împotriva fantasmelor nocturne. Clytemnestra nu cere mai mult decît are. Fiindcă are tot ce și-ar putea dori. Cere doar păstrarea. Să nu se schimbe nimic din ce este, fiindcă tot ce este o laudă, o servete, o ascultă.

Intrarea bătrînului pedagog aduce vestea neașteptată și falsă — dar grea de conștințe și dezvoltării. Este în tragedia sofocleiană un joc demonic de lumini și de umbre, o succesiune de confidențe, de aproximative mărturisiri, de proclamații publice, în care țâșul faptelor nu are altă oglindă decît a inimii...

Oreste e mort, spune bătrînul. Și afară de el, nimeni din

tre stăini: să fi rămas acasă — jelit și îngropat lingă Agamemnon.

E de ajuns însă ca o rază să mijiască la orizont odată cu apariția lui Chrysothemis ca deznădejdea să nu-și mai afle cum în sufletul Elektrei. Chrysothemis a văzut pe mormintul lui Agamemnon flori și urme de lăbașii. Cine să fi adus aceste primoașe? Nu cumva Oreste? Singur el ar fi îndrăznit! Elektra îi dă însă știrea morții lui Oreste, așa cum o aflase, fără nici o urmă de îndoială. Depășînd momentul de descurajare, fiica lui Agamemnon își dă seama că răzburarea rămîne întregă pe umeri ei. „Mie imi este dat să-mi răzburu totul în eternitate”. Dar să o ajute Chrysothemis. Ce nădejdi mai au de acum încolo? Moartea lui Oreste le-a închis viitorul, le-a lăsat la discreția tiranului trufaș și nesocotit. S-o ajute Chrysothemis să-l ucidă pe Egist. Și Elektra face să flugure, la urechea sorei ei, chemarea atît de sensibilă inimilor eline, — chemarea gloriei. Dacă ele, femei, vor izbuli să-l răzburu pe Agamemnon, dacă vor face dreptate, numele lor va deveni nepertor, iar bărbăția le va fi la adunări și sărbători, slăvită. Este rușinos, zice ea, pentru cei aleși, să trăiască în rușine. Nu vanitatea de castă vorbește prin gura Elektrei, ci o noblețe individuală, nativă. Dovadă că sora ei, Chrysothemis, nu este sensibilă la asemenea argumente. Elektra procedase totuși, în propunerea ei, cu destulă incusivă. O cunoștea prea bine pe Chrysothemis. Îi cunoștea supunerea față de Clytemnestra. Iar Sofocle a rîndul lui, care-și cunoștea spectatori, a evitat să-i facă martori la complotul deliberat a două fiice hotărîte să-și ucidă mama!

Chrysothemis nu primește însă nici măcar complicitatea la așasinarea lui Egist. Îi este teamă de moarte dar mai ales de suferință. E mai bine să te închini în fața celor tari cînd ești nepertorius. Dialogul celor două surori are violența infrigurată a ucii încercării de spadă. Chrysothemis refuză o

În cuvinte patetice un bocet prelung, o litanie, muzica unui nesfîrșit aștept. Există o tradiție a acestui scene, a Elektrei prăbușite ca peste un mormint. Eu o văd îngunchiată doar în scena în care află, din gura peșogului, vestea și cînd cade jos, trîmțită. La primirea unei, însă, din considerentele mai sus enunțate, cred că ar fi bine să te ridici, să iei urma în brațe și — coloranță frîntă — să plîngi durerea Elektrei, o durere tulbură în care dragostea fraternă, nostalgia maternității improbabile și unele tulburîi sentimente de femeie să se împletească.

Recunoșterea fraților urmează într-un dialog sclipit, un dialog în care se aud precipitați pași crimei. Elektra trece din culmea durerii în culmea bucuriei. Lacrimile ei vor acoperi pregătirea omorului; victimele, atribuindu-le deznădejdi, se vor lăsa astfel mai ușor surprinse.

Cea dintîi va pieri mama. Uciderea, care în Oreste, se petrece aproape pe scenă, are loc, aici, în culise. Ea ne este însă sfîșietor de prezentă, în cele cîinci replici ale reginei, strigăte din palat, prin celelalte cîinci de răspuns ale Elektrei, iar bărbăția le va fi la adunări și sărbători, slăvită. Este rușinos, zice ea, pentru cei aleși, să trăiască în rușine. Nu vanitatea de castă vorbește prin gura Elektrei, ci o noblețe individuală, nativă. Dovadă că sora ei, Chrysothemis, nu este sensibilă la asemenea argumente. Elektra procedase totuși, în propunerea ei, cu destulă incusivă. O cunoștea prea bine pe Chrysothemis. Îi cunoștea supunerea față de Clytemnestra. Iar Sofocle a rîndul lui, care-și cunoștea spectatori, a evitat să-i facă martori la complotul deliberat a două fiice hotărîte să-și ucidă mama!

Chrysothemis nu primește însă nici măcar complicitatea la așasinarea lui Egist. Îi este teamă de moarte dar mai ales de suferință. E mai bine să te închini în fața celor tari cînd ești nepertorius. Dialogul celor două surori are violența infrigurată a ucii încercării de spadă. Chrysothemis refuză o

În cuvinte patetice un bocet prelung, o litanie, muzica unui nesfîrșit aștept. Există o tradiție a acestui scene, a Elektrei prăbușite ca peste un mormint. Eu o văd îngunchiată doar în scena în care află, din gura peșogului, vestea și cînd cade jos, trîmțită. La primirea unei, însă, din considerentele mai sus enunțate, cred că ar fi bine să te ridici, să iei urma în brațe și — coloranță frîntă — să plîngi durerea Elektrei, o durere tulbură în care dragostea fraternă, nostalgia maternității improbabile și unele tulburîi sentimente de femeie să se împletească.

Recunoșterea fraților urmează într-un dialog sclipit, un dialog în care se aud precipitați pași crimei. Elektra trece din culmea durerii în culmea bucuriei. Lacrimile ei vor acoperi pregătirea omorului; victimele, atribuindu-le deznădejdi, se vor lăsa astfel mai ușor surprinse.

Cea dintîi va pieri mama. Uciderea, care în Oreste, se petrece aproape pe scenă, are loc, aici, în culise. Ea ne este însă sfîșietor de prezentă, în cele cîinci replici ale reginei, strigăte din palat, prin celelalte cîinci de răspuns ale Elektrei, iar bărbăția le va fi la adunări și sărbători, slăvită. Este rușinos, zice ea, pentru cei aleși, să trăiască în rușine. Nu vanitatea de castă vorbește prin gura Elektrei, ci o noblețe individuală, nativă. Dovadă că sora ei, Chrysothemis, nu este sensibilă la asemenea argumente. Elektra procedase totuși, în propunerea ei, cu destulă incusivă. O cunoștea prea bine pe Chrysothemis. Îi cunoștea supunerea față de Clytemnestra. Iar Sofocle a rîndul lui, care-și cunoștea spectatori, a evitat să-i facă martori la complotul deliberat a două fiice hotărîte să-și ucidă mama!

Chrysothemis nu primește însă nici măcar complicitatea la așasinarea lui Egist. Îi este teamă de moarte dar mai ales de suferință. E mai bine să te închini în fața celor tari cînd ești nepertorius. Dialogul celor două surori are violența infrigurată a ucii încercării de spadă. Chrysothemis refuză o

În cuvinte patetice un bocet prelung, o litanie, muzica unui nesfîrșit aștept. Există o tradiție a acestui scene, a Elektrei prăbușite ca peste un mormint. Eu o văd îngunchiată doar în scena în care află, din gura peșogului, vestea și cînd cade jos, trîmțită. La primirea unei, însă, din considerentele mai sus enunțate, cred că ar fi bine să te ridici, să iei urma în brațe și — coloranță frîntă — să plîngi durerea Elektrei, o durere tulbură în care dragostea fraternă, nostalgia maternității improbabile și unele tulburîi sentimente de femeie să se împletească.

Recunoșterea fraților urmează într-un dialog sclipit, un dialog în care se aud precipitați pași crimei. Elektra trece din culmea durerii în culmea bucuriei. Lacrimile ei vor acoperi pregătirea omorului; victimele, atribuindu-le deznădejdi, se vor lăsa astfel mai ușor surprinse.

Cea dintîi va pieri mama. Uciderea, care în Oreste, se petrece aproape pe scenă, are loc, aici, în culise. Ea ne este însă sfîșietor de prezentă, în cele cîinci replici ale reginei, strigăte din palat, prin celelalte cîinci de răspuns ale Elektrei, iar bărbăția le va fi la adunări și sărbători, slăvită. Este rușinos, zice ea, pentru cei aleși, să trăiască în rușine. Nu vanitatea de castă vorbește prin gura Elektrei, ci o noblețe individuală, nativă. Dovadă că sora ei, Chrysothemis, nu este sensibilă la asemenea argumente. Elektra procedase totuși, în propunerea ei, cu destulă incusivă. O cunoștea prea bine pe Chrysothemis. Îi cunoștea supunerea față de Clytemnestra. Iar Sofocle a rîndul lui, care-și cunoștea spectatori, a evitat să-i facă martori la complotul deliberat a două fiice hotărîte să-și ucidă mama!

Chrysothemis nu primește însă nici măcar complicitatea la așasinarea lui Egist. Îi este teamă de moarte dar mai ales de suferință. E mai bine să te închini în fața celor tari cînd ești nepertorius. Dialogul celor două surori are violența infrigurată a ucii încercării de spadă. Chrysothemis refuză o

În cuvinte patetice un bocet prelung, o litanie, muzica unui nesfîrșit aștept. Există o tradiție a acestui scene, a Elektrei prăbușite ca peste un mormint. Eu o văd îngunchiată doar în scena în care află, din gura peșogului, vestea și cînd cade jos, trîmțită. La primirea unei, însă, din considerentele mai sus enunțate, cred că ar fi bine să te ridici, să iei urma în brațe și — coloranță frîntă — să plîngi durerea Elektrei, o durere tulbură în care dragostea fraternă, nostalgia maternității improbabile și unele tulburîi sentimente de femeie să se împletească.

Recunoșterea fraților urmează într-un dialog sclipit, un dialog în care se aud precipitați pași crimei. Elektra trece din culmea durerii în culmea bucuriei. Lacrimile ei vor acoperi pregătirea omorului; victimele, atribuindu-le deznădejdi, se vor lăsa astfel mai ușor surprinse.

În cuvinte patetice un bocet prelung, o litanie, muzica unui nesfîrșit aștept. Există o tradiție a acestui scene, a Elektrei prăbușite ca peste un mormint. Eu o văd îngunchiată doar în scena în care află, din gura peșogului, vestea și cînd cade jos, trîmțită. La primirea unei, însă, din considerentele mai sus enunțate, cred că ar fi bine să te ridici, să iei urma în brațe și — coloranță frîntă — să plîngi durerea Elektrei, o durere tulbură în care dragostea fraternă, nostalgia maternității improbabile și unele tulburîi sentimente de femeie să se împletească.

Recunoșterea fraților urmează într-un dialog sclipit, un dialog în care se aud precipitați pași crimei. Elektra trece din culmea durerii în culmea bucuriei. Lacrimile ei vor acoperi pregătirea omorului; victimele, atribuindu-le deznădejdi, se vor lăsa astfel mai ușor surprinse.

Cea dintîi va pieri mama. Uciderea, care în Oreste, se petrece aproape pe scenă, are loc, aici, în culise. Ea ne este însă sfîșietor de prezentă, în cele cîinci replici ale reginei, strigăte din palat, prin celelalte cîinci de răspuns ale Elektrei, iar bărbăția le va fi la adunări și sărbători, slăvită. Este rușinos, zice ea, pentru cei aleși, să trăiască în rușine. Nu vanitatea de castă vorbește prin gura Elektrei, ci o noblețe individuală, nativă. Dovadă că sora ei, Chrysothemis, nu este sensibilă la asemenea argumente. Elektra procedase totuși, în propunerea ei, cu destulă incusivă. O cunoștea prea bine pe Chrysothemis. Îi cunoștea supunerea față de Clytemnestra. Iar Sofocle a rîndul lui, care-și cunoștea spectatori, a evitat să-i facă martori la complotul deliberat a două fiice hotărîte să-și ucidă mama!

Chrysothemis nu primește însă nici măcar complicitatea la așasinarea lui Egist. Îi este teamă de moarte dar mai ales de suferință. E mai bine să te închini în fața celor tari cînd ești nepertorius. Dialogul celor două surori are violența infrigurată a ucii încercării de spadă. Chrysothemis refuză o

În cuvinte patetice un bocet prelung, o litanie, muzica unui nesfîrșit aștept. Există o tradiție a acestui scene, a Elektrei prăbușite ca peste un mormint. Eu o văd îngunchiată doar în scena în care află, din gura peșogului, vestea și cînd cade jos, trîmțită. La primirea unei, însă, din considerentele mai sus enunțate, cred că ar fi bine să te ridici, să iei urma în brațe și — coloranță frîntă — să plîngi durerea Elektrei, o durere tulbură în care dragostea fraternă, nostalgia maternității improbabile și unele tulburîi sentimente de femeie să se împletească.

Recunoșterea fraților urmează într-un dialog sclipit, un dialog în care se aud precipitați pași crimei. Elektra trece din culmea durerii în culmea bucuriei. Lacrimile ei vor acoperi pregătirea omorului; victimele, atribuindu-le deznădejdi, se vor lăsa astfel mai ușor surprinse.

Cea dintîi va pieri mama. Uciderea, care în Oreste, se petrece aproape pe scenă, are loc, aici, în culise. Ea ne este însă sfîșietor de prezentă, în cele cîinci replici ale reginei, strigăte din palat, prin celelalte cîinci de răspuns ale Elektrei, iar bărbăția le va fi la adunări și sărbători, slăvită. Este rușinos, zice ea, pentru cei aleși, să trăiască în rușine. Nu vanitatea de castă vorbește prin gura Elektrei, ci o noblețe individuală, nativă. Dovadă că sora ei, Chrysothemis, nu este sensibilă la asemenea argumente. Elektra procedase totuși, în propunerea ei, cu destulă incusivă. O cunoștea prea bine pe Chrysothemis. Îi cunoștea supunerea față de Clytemnestra. Iar Sofocle a rîndul lui, care-și cunoștea spectatori, a evitat să-i facă martori la complotul deliberat a două fiice hotărîte să-și ucidă mama!

Chrysothemis nu primește însă nici măcar complicitatea la așasinarea lui Egist. Îi este teamă de moarte dar mai ales de suferință. E mai bine să te închini în fața celor tari cînd ești nepertorius. Dialogul celor două surori are violența infrigurată a ucii încercării de spadă. Chrysothemis refuză o

În cuvinte patetice un bocet prelung, o litanie, muzica unui nesfîrșit aștept. Există o tradiție a acestui scene, a Elektrei prăbușite ca peste un mormint. Eu o văd îngunchiată doar în scena în care află, din gura peșogului, vestea și cînd cade jos, trîmțită. La primirea unei, însă, din considerentele mai sus enunțate, cred că ar fi bine să te ridici, să iei urma în brațe și — coloranță frîntă — să plîngi durerea Elektrei, o durere tulbură în care dragostea fraternă, nostalgia maternității improbabile și unele tulburîi sentimente de femeie să se împletească.

Recunoșterea fraților urmează într-un dialog sclipit, un dialog în care se aud precipitați pași crimei. Elektra trece din culmea durerii în culmea bucuriei. Lacrimile ei vor acoperi pregătirea omorului; victimele, atribuindu-le deznădejdi, se vor lăsa astfel mai ușor surprinse.

Cea dintîi va pieri mama. Uciderea, care în Oreste, se petrece aproape pe scenă, are loc, aici, în culise. Ea ne este însă sfîșietor de prezentă, în cele cîinci replici ale reginei, strigăte din palat, prin celelalte cîinci de răspuns ale Elektrei, iar bărbăția le va fi la adunări și sărbători, slăvită. Este rușinos, zice ea, pentru cei aleși, să trăiască în rușine. Nu vanitatea de castă vorbește prin gura Elektrei, ci o noblețe individuală, nativă. Dovadă că sora ei, Chrysothemis, nu este sensibilă la asemenea argumente. Elektra procedase totuși, în propunerea ei, cu destulă incusivă. O cunoștea prea bine pe Chrysothemis. Îi cunoștea supunerea față de Clytemnestra. Iar Sofocle a rîndul lui, care-și cunoștea spectatori, a evitat să-i facă martori la complotul deliberat a două fiice hotărîte să-și ucidă mama!

Chrysothemis nu primește însă nici măcar complicitatea la așasinarea lui Egist. Îi este teamă de moarte dar mai ales de suferință. E mai bine să te închini în fața celor tari cînd ești nepertorius. Dialogul celor două surori are violența infrigurată a ucii încercării de spadă. Chrysothemis refuză o

În cuvinte patetice un bocet prelung, o litanie, muzica unui nesfîrșit aștept. Există o tradiție a acestui scene, a Elektrei prăbușite ca peste un mormint. Eu o văd îngunchiată doar în scena în care află, din gura peșogului, vestea și cînd cade jos, trîmțită. La primirea unei, însă, din considerentele mai sus enunțate, cred că ar fi bine să te ridici, să iei urma în brațe și — coloranță frîntă — să plîngi durerea Elektrei, o durere tulbură în care dragostea fraternă, nostalgia maternității improbabile și unele tulburîi sentimente de femeie să se împletească.

Recunoșterea fraților urmează într-un dialog sclipit, un dialog în care se aud precipitați pași crimei. Elektra trece din culmea durerii în culmea bucuriei. Lacrimile ei vor acoperi pregătirea omorului; victimele, atribuindu-le deznădejdi, se vor lăsa astfel mai ușor surprinse.

După așteptări de ani e venimemente se precipită și eroina, cînd jeluitoare, cînd plină de o bucurie triumfală, privește desfășurarea destinului cu senzația de a participa la făurirea lui. Dar marile mașii ale rolului sint cele mute: atitudini care vorbesc mai mult decît vestitele monologuri, apariții în scenă care zguduie și domină. Mă gîndesc la cum trebuie să fi jucat Rachel într-o Elektra din „Oreste” lui Voltaire, așa cum o descrie Theophile Gautier „reze, dură și albă ca marmura, cu ochii roșii scintilîți în figura palidă, în ciuda fierreții și a frumuseții, înspăimîntat ca un spectru... mandatară fatalității.”

Imi dau seama și nu să vrea să te descurajez, cît de îndrăznit este să debuteze în tragedie jucînd rolul Elektrei, dar mai știi că acțiunile mari se nasc perfecte. Ele spun versuri fără să fi învățat declamație, merg pe scenă fără să fi luat lecții de euritmie, înțeleg pe marii actori fără să-și fi trecut doctoratul în litere.

Nu le imita. Fii totuși mare cu ajutorul studiului. E mai sigur decît împotriva lui.

N. CARANDINO

Odată cu apariția Elektrei pe scenă, se declanșează tragedia. Nu mai poate suporta singură povara durerii. Cere zeilor să-i trimetă pe Oreste. Fiindcă în palat crimea cea săvîrșită „de mîini duble” a rămas nedepedită, fiindcă ea, Elektra, nu poate îndura o tăcer conștințioasă și complică.

Gemelele și lamentațiile ei sint ale privighetorii care și-a pierdut puil. Nu a cucuvelii prevestitoare de rău. Este în glasul acestei fecioare dulceața recă a ferocității justiției. Nu ea este aspră — ci dreptatea. Celălaltu au tăcut, s-au supus, au uitat. Dar ea, Elektra, își răzbură tatăl în eternitate. Ea strigă peste timp durerea lui vie. Această nfericită între nfericite poartă în suflet jalea înmărmuritoare (to amihanon algos) a destinului care se cere împlinit. Fără sot, fără copii, fără pal, rătăcind în jurul meselor goale, lacrimile ei n-au oprir. Ea trăiește în mod unicător ceasul ucigăș. Durerea ei, mai mare decît a muritorilor din palat și din cetate.

De față nu știe nici că e viu, nici că răzburarea lui e aproape. Ca să-și dovedească mesajul, bătrînul descrie, ca martor ocular, întrecerea care-l pieri, iar Elektra, deși părăsită de tot, se închina legilor mari ale firii. Corul însă nu poate schimba mesul destinului. Acest meș căpătînd o întorsătură nouă prin apariția lui Oreste și a lui Pylade. Au venit să aducă într-un mic vas de aramă „cenușa” marelui Oreste. Elektra află astfel confirmarea celor ce auzise. Ea nu-și recunoaște fratele aflat în fața ei, frate pe care copil fiind, de zece ani nu-l mai văzuse. Aici se vede tehnica perfectă a lui Sofocle. Zvonul, apoi știrea, zdruncină sensibilitatea Elektrei. În acest fel scena cu urma devine verosimilă. Explozia lirică își află îngrădiri pur dramatice, îngrădiri care, dat fiind caracterul Elektrei — fără etapele spre certitudine, ar fi fost nefiresci. Așa, ca exprimat dorința de a se afla lingă fratele ei pierdut, lingă el fiindcă numai morții nu suferă;

dreptate care ar putea pricinui pagube. Elektra refuză legile nedrepte. Corul își dă seama că între cele două surori, Chry

In reflectiile estetice ale lui Lovinescu sint si alte idei fecunde. Categoriile de pilda, e atitudinea negativă față de teoria ablatului Brémont...

pretenția valorii universale a unei legi, procesul de refulare și de sublimare este, în genere, la baza creației estetice...

rasei din care facem parte, așa cum au modelat-o împrejurările timpului și ale locului...

ce Sofocle îl închină paradisiului din Colonos: „Venii, străine-n țara celor / Frumosi, cum alta nu-ai pe-acest / Pământ...

Punctul de vedere al criticului e, în acest caz, apropiat de acela al intelectualistilor (e citat Paul Souday cu folioletoarele din Le Temps)...

Speculând în jurul etosului popular și a psihologiei naționale, Lovinescu abordează, în fapt, altă problemă a esteticii: specificul național...

Fiind, deci, de acord că o literatură trebuie să aibă o bază „curat națională”, Lovinescu introduce, în ceea ce privește sursele ei de inspirație, clauze antiemancipatoriste...

Aminteam de „cuvintul traducătorului”. În mai puțin de o pagină, G. Georghiu formulează, în legătură cu mult discutata chestiune a transpunerii...

SATUL ARDELEAN ÎNTR-O NOUĂ IPOSTAZĂ

Descoperirea familiei de Ion Brad, aparută în a doua ediție, revăzută, a surprins prima oară prin talentul remarcabil de prozator al unui poet consacrat...

IMAGINI DANTEȘTI CU GOGA ÎN 1917

de oi cădea în drum, am să fie un mort fără inimă... fiindcă o las, toată aici, în pământul nostru...

Și-a trins buzele de la-ou dispărut, s-a întors spre ușă, a urcat scările, a ieșit. Am alergat după el, speriat. O clipă am crezut că e rău. Afară, la câțiva pași, în zăpada înaltă...

Paul Verlaine, Versuri, în românește de G. Georghiu. Prefață de N. N. Condescu (Editura pentru literatură universitară, 1967)...

ITALO SVEVO un caz de conștiință

Italo Svevo, autorul și în același timp personajul cel mai interesant al romanului *Conștiința lui Zeno*, privește existența pe o antinomie: „Dacă nu și dragoste, viața, ce să mai vorbim, nu poate fi considerată drept boală numai fiindcă doare”. Și o acceptă, dar cu tristețe, ba chiar cu disperare: „Legea firii nu dă drept la fericire, ci, dimpotrivă, prescrie mizeria și durerea”.

Nuanțând sentimentul tragic al existenței, comun altor scriitori ai secolului nostru, Svevo îl exprimă prin ironie și autoironie. În interpretarea lui, tragedia se disimulează în nota de originalitate: „Viața nu-i nici frumoasă, nici urâtă, ci originală. Cînd mai gîndim puțin, mi se păru că-am spus un lucru de seamă. Reprezentată în felul acesta, viața mi se păru atât de nouă încît mă oprii să-o privesc de parcă o vedeam pentru prima dată, cu corpurile ei gazeoase, solide și lichide. Și dacă i-aș fi vorbit despre ea cuiva, neobișnuit cu asemenea lucruri, din picătura asta, de cea ce se cheamă simțul nostru comun, ar fi rămas înmărmurit în fața acelei enorme construcții lipsite de scop. M-am fi întrebant: „Cum de-ai putut-o suporta?” Și informându-se de fiecare amănunt în parte, de la corpurile cereșii sfîrșite acolo, și pînă la vîrșurile, dar nu și altele, pînă la misterul care înconjoară moartea, ar fi exclamat cu siguranță: „Foarte original!”

Amenințarea permanentă a unui relativ de către un alt relativ și alternația de abject și sublim sînt singurele aspecte care adevărat teagă, răcolitoare, ale vieții. Dar există o eternitate a relativului, pasibil ori cînd să fie înlocuit prin altul, care la rîndul său poate fi și negat. Și această eternitate este rezultatul trăirii intense a relativului, cîruija îi acordăm astfel valoare de absolut. Dar absolutul există doar ca senzație și atunci numai pentru scurt, foarte scurt răstimp. Într-abject și sublim nu există alegere, deoarece concilierea lor este imposibil de realizat. Bucuria de a trăi nu poate fi izolată de spaimă, tot așa cum spaima nu poate fi înțelesă în afara bucuriei.

Acceptarea vieții, în cazul lui Svevo, este dublat de pasiunea autocunoașterii, la care îl invită reinvierea unui trecut permanent nou, ce se transformă în perspectiva anilor; trecut re- adus în prezent în aceeași măsură în care mecanismul propriu al declarării ființei sale memoriei îl permite lui Zeno să realizeze reversibilitatea unui timp anterior: „Si-apoi timpul, pentru mine, nu e lucrul acela de neconcep, care nu se o- prește nicodată. După mine, dar numai după mine, el este reversibil”.

Zeno Cosini este un caracter labil; complex și contradictoriu; supus unor mecanisme psihologice complicate, dar omenești și permanentelor fluctuații. Cîndurile și pînările sale se repetă în termeni antagonici, adevărul său fiind suma acestora: „Mi se părea că răspunsesem chinutoarei întrebării. Nu eram nici rău, nici bun, după cum nu eram nici în multe alte feluri. Bunătatea era fiacăra care lumina, cînd și cînd, întunericul din sufletul oamenilor. Era nevoie de-o toată aprinsă ca să nu dea lumină (așa cum fusese în sufletul meu și cum, mai devreme sau mai tîrziu, avea să fie iarăși), dar la lumina aceea ființa noastră rațională putea să-și aleagă direcția ca să se poată mișca apoi în întuneric. Puteam, astfel, să ne arătăm buni, foarte buni, venic buni, și asta era esențialul. Iar cînd avea să se întoarcă lumina, n-avea să ne surprindă și nici n-avea să ne orbească. Si-aș fi suflat asupra-și ca s-o sting, fiindcă nu aveam nevoie de ea. Căci aș fi știut să-mi păstrez intenția, adică direcția”.

Gîndirea care neagă, din clipa afirmării, drumul care deviază — Italo Svevo: *Conștiința lui Zeno*, Editura pentru literatură universală, București, 1967. Traducere de Constanța Tudor.

la mijlocul său, lumina care se stinge de îndată ce a fost aprinsă, căldura care dispare o clipă după ce a pătruns adînc și pacea care se retrage o dată cu liniștea creată incluz adevărul ca sinteză a acestor contradicții.

Zeno e un visător, ale cărui memororii, turnate în tiparul unei proze în aparență simpliste, lipsite de stil, păstrează, în remarcabila traducere a Constanței Tudor, datorită subtilității și măiestriei ei, întreaga sensibilitate și acuitate de percepere a unei lumi absurde. Nu este vorba de transcrierea formelor filozofice a divorțului existent între om și realitate, între dorințele sale lăuntrice și răspata lumii exterioare, ci de sensibilitatea absurdă a omului modern, care se simte prizonierul unei vieți monotone, ce se repetă în aceeași termeni fără posibilitatea evadării sau modificării ei.

Dorința lui Zeno este tocmai această modificare și evadare din monotone, alungarea picătului sufocant. A exista se traduce în cazul lui prin a exista în alți termeni. Efortul lui însă este inutil, căci fiecare zi nouă a sa este identică cu ziua de ieri a tuturor.

Zeno va cunoaște diverse metamorfoze în literatura secolului nostru, și îl vom putea regăsi în Meursault — strădîn și indiferent în fața vieții pe care o consideră lipsită de importanță, fără s-o nege total, un joc compus din aceleași piese uzate de timp: o țigară, o ceașcă de cafea cu lapte, un spectacol de cinema, o noapte petrecută cu Maria: „Lever, tramway, quatre heures de bureau ou d'usine, repas, tramway, quatre heures de travail, repas, sommeil et lundi, mardi, mercredi, jeudi, vendredi et samedi sur le même rythme, cette route se suit aisément la plupart du temps” (A. Camus — *L'etranger*, pg. 59).

Absurdul, surprins de Svevo (termenul este definit de el ca atare, căci nu se încetăre- nise încă în timpul său) în cotidianul existenței și punctat fără ostentație, dar cu precizie și ironie, este considerat de el concluzie a vieții, de unde și disperarea sfîșietoare care încheie cartea, și un moment inițial al revoltei, dincolo de care se întrezărește fericirea, ca proces, voit lăsat de analiză și sinteză a condiției umane.

Sensibilitatea lui Italo Svevo, care îl amplifică puterea de penetrație a mecanismelor existente, se situează la confluența sensibilității clasice cu cea modernă. Sensibilitatea clasică se alimenta cu probleme etice (valoarea vieții era judecată în raport cu acestea), în timp ce sensibilitatea modernă se alimentează cu probleme metafizice. Pentru acest din urmă tip de sensibilitate, importanța morții o are nu ael cum se trăim, ci acest de ce să trăim. Rădăcinile clasice ale sensibilității lui Svevo au generat în structura sa sufletească sentimentul responsabilității față de el și față de semenii lui, sentiment care l-a determinat să se analizeze cu minuțiozitate severă, să devină astfel un pasionat al autocunoașterii, ca și Stendhal, Barres, Montherlant și alții. În același timp însă, autocunoașterea lui Svevo este analiza unei conștiințe moderne, alimentate de sensibilitatea absurdă, care rămîne în cazul lui cantonată în perceperea hazardului și a arbitrarului ce domină existența umană, fără să pună deschis problema esențială la care se reduce, în ultimă instanță, orice filozofie, și anume dacă viața merită sau nu să fie trăită.

Răspunsul lui Svevo — rezultat din bogăția de nuanțe și interpretări pe care confluența acestor două tipuri de sensibilități o oferă — rămîne afirmativ.

Irina RUNCAN

DESPRE NOBEL

O publicație universitară americană („Books Abroad. An International Literary Quarterly”, University of Oklahoma — „Cărți străine. Trimestrial literar internațional”, Universitatea din Oklahoma) dedica anul acesta, în țară, un număr al ei unei dezbateri despre premiul Nobel pentru literatură: experiențe și realizări trecute, aspecte prezente, direcții de luat în considerare pentru viitor. Obişnuim să considerăm Academia Suedeză drept o instituție dintre cele mai prestigioase, iar premiul Nobel, indiferent pentru ce ar fi decernat, un semn sigur al meritelor excepționale ale laureatului. Iată pentru ce, cînd auzim despre un scriitor că e încoronat cu premiul Nobel, gîndim lucrurile cele mai măgulitoare despre opera lui, oricît de necunoscută ar fi ea pentru noi. „Nobel” este un cuvînt cu efect sigur. De aceea e cu altă mai interesantă altitudinea pe care o tau față de acest premiu literar, în sus-numita publicație, o serie de foarte respectabile universitari americani. Căci numărul se deschide cu „O pteție adresată Academiei Suedeze”, în care, pe un ton de politicoasă sinceritate, Herbert Howarth, profesor de la Universitatea din Pennsylvania, se declară, după o serioasă analiză a acțiunilor de peste șaiseci de ani a faimosului juriu, nemulțumit de modul de depistare, evaluare și recompensare a meritelor de Academie în acest spațiu de timp și propune măsuri de îmbunătățire. Pețitia e urmată de articole semnate de optsprezece specialiști de literatură străine din diverse universități americane, care cu toții, cercetînd distribuția acestor premii în diferitele literaturi naționale, se arată rezervați în ce privește succesul Academiei de a fi încununat pînă acum pe „cet mai bun din cei buni”, și propun soluții de ameliorare cam la linia pețitiei de care am pomenit. Prin urmare, problema pe care o ridică revista ar fi următoarea: un premiu literar de asemenea talie nu poate admite, prin înseși importanța și prestigiul lui, și mai ales prin multilaterală lui influență, greșelile de apreciere, întîzierile, omisiunile. Dar, din păcate, acestea s-au întîmplat nu o dată, și iată premiul Nobel amenințat în calitatea lui cea mai de preț, aceea de instituție la fel de sigură și de obiectivă ca însuși timpul. Și iată ce propune în chip foarte judicios Howarth: 1) E timpul să nu mai fim neama de preferință lui Nobel pentru idealism. Precupțarea de idealism a lui Nobel (a cărui frîmțurare morală e cunoscută) nu mai poate fi continuată acum, cînd însăși deținerea termenului de idealism devine în literatură atât de grea. De altfel, „idealism” e orice operă de artă, fiind rezultatul năzuinței către ideal a autorului. 2) Academia trebuie să nu mai dea prioritate prozel în detrimentul artelor genuri, să se ferească de a mai oferi premiul de literatură altor discipline (cazurile Mommsen, Bergson, Churchill, Bertrand Russell). 3) Academia trebuie să descopere scriitorii și în afara marilor puteri sau a „limbilor diplomatice”, și chiar să prefere pentru un timp, în vederea restabilirii proporțiilor, pe scriitorii unor națiuni mai mici sau de limbă necrutante. 4) Academia trebuie să prefere autori tineri și controversați, eventual chiar obscuri, celor în vîrstă unanim recunoscuți, pentru care primirea premiului nu mai are o valoare stimulatorie reală, și mai bine să nu premieze decît să premieze prea tîrziu. (Cum s-a întîmplat cu Shaw, premiul abia în 1925, sau Bergson abia în 1927, Gide în 1947, Eliot în 1948, Hemingway în 1954, Quasimodo în 1959), iată măsuri care ni se par foarte sănătoase și cu adevărat susceptibile de a face premiul Nobel mai obiectiv, mai sigur, mai „democratic”. Celiții optsprezece semnatari deping altăa mari omii și altăa laureați uitați ca rezultat al lipsei lor de valoare reală, neuitînd și a traga atenția (cu o surprinzătoare și reconfortantă lipsă de complex de mare naștere) asupra șanselor de a interesa Academia ale unor scriitori de cele mai diverse limbi (cehi, africani, japonezi, indonezieni, urdu, persani etc., etc.). Meditînd mai serios, ne dăm seama cîtă dreptate au participanții la această dezbateri, cît de înegală și prin urmare, uneori, de-a dreptul nemeșită a fost pînă acum împărțirea miliardelor lui Nobel. Iată numai cît de bizară apare distribuția pe națiuni și limbi: 12 francezi, 7 nemți, 6 englezi, 6 americani, 4 suedezi, 4 italieni, 3 danezi, 3 norvegieni, 3 spanioli, 3 ruși, 2 polonezi, 2 israelieni (dintre care unul de limbă ebraică, altul de limbă germană), un finlandez, un islandez, un grec, un indian, un sirb, un chilian. Națiuni întregi (am putea spune chiar continente) sînt cu totul absente. Oricine recunoaște dotarea spirituală a francezilor. Totuși, sînt oare francezii de două ori mai apși decît englezii și americanii, de trei ori mai apși decît suedeții și italienii, de patru ori mai apși decît spaniolii și rușii, de șase ori mai apși decît polonezii, de douăsprezece ori mai apși decît grecii și indienii de a scrie mare literatură, id est de a cîștiga mari recunoașteri literare? Sau putem crede că cehii, sau românii, sau portughezii, sau egiptenii, sau australienii (tot attea culturi mature, și uneori civilizatii străvechi) nu se pot ridica atît de sus?

Cei nouăsprezece profesori americani par a fi atins una din marile deficiențe ale marelui premiu. Și ei aruncă o spinoasă întrebare capacității omului de a-și judeca exact propria lui operă, eliberat de alte considerații și interese, care, oricît de urgente, se dovedesc întotdeauna, în timp, opuse adevărului în artă.

Petru POPESCU

o pasăre care-l trezea în zorii de zi. Eu mă preambul pe străzile mult încercate. Sînt nevrotizitatea pietrelor și totuși, printre oamenii de inimă, imi port pași fără teamă ori remușcări. Aici e creșa fetitelor. Colo, fabrica de instrumente de precizie. Dincoace, placa de marmură amintitoare a victimelor războiului. Dar nu — nu mă încurc în hățșul amintirilor. Printre luminile și umbrele vieții aștept mina ce mi se întinde și sărutul ce-mi atinge obrazul.

în românește de Veronica PORUMBACU

Editura italiană „Mondadori” a tipărit de curînd, sub redacția lui Silvio Ramat, o carte închinată poetului Eugenio Montale: *Omaggio a Montale*. Lucrarea (564 pagini) adună la un loc părțile celor mai cunoscuți critici, literați și artiști despre poetul născut la Genova. (Fortini, Benedetti, Gattuso, Gavazzeni ș.a.), devenind, astfel, prima sursă de bibliografie montaliană completă și exhaustivă. E adevărat semnatarii acordă inițiativă operii, scoțînd în evidență existența

gență tiranică a autorului — în peste patru decenii, Montale a publicat cinci volume de poezie și două de eseu —, dar nu este neglijată nici viața acestuia (de la anii petrecuți la Florența la perioada de gazetărie la *Corriere della sera* etc.) și pînă la mutarea sa pe via Soleferino, din Roma, unde locuiește și azi). Luna trecută, Eugenio Montale a fost desemnat senator pe viață.

Reluînd pe copertă de carte titlul unui eseu publicat în

atlas liric

pe calea stelelor de mare

Lui Federico Garcia Lorca

jeftuit al mărilor
tu te aplaci sub așteptare
și te ridici și de fiecare dată cînd saluți marea beată
la picioarele tale

pe calea stelelor de mare
depuse în coloane de incertitudine
te aplaci te ridici
saluturi îngrămădite în bande
și pe mormanul lor trebuie totuși să mergi
chiar acînd pe cele mai frumoase trebuie totuși să mergi
te aplaci
pe calea stelelor de mare
frații mei urlă de durere la celalt capăt
trebuie să te culci intacte
sînt minile mării
care se dăruie oamenilor simpli
glorioasă cale pe calea stelelor de mare
„alcahofos alcahofos” e mindrul meu Madrid
cu ochii de staniu cu glasul agurid
care s-a deschis în cele patru vînturi
valuri de fier valuri de foc
adică splendorile mării
trebuie să te culgem intacte
cele cu crengile rupte răsturnate
pe calea stelelor de mare
unde duce calea aceasta ea duce la durere
oamenii cad și cînd vor să se ridice
oamenii cîntă pentru că au gustat din moarte
trebuie totuși să mergi
mers pe sus
calea stelelor de mare în coloane de incertitudine
dar te încurci în vocea lianelor
„alcahofos alcahofos” e mindrul meu Madrid cu farurile
stînce

jaz din nebunii ani

JACQUES DURON

Saxofon, delfin de mare adînci,
Saxofon, vrăjitor de stele efemere,
Amant nervos al nopții, vîraj
De suspine smulșe zeilor sălbatici.
Saxofon, ferie de popoare fără castele,
Nebun prezentator de comori pierdute
pentru marea zi,
Magie unduioare a vieții noastre comune,
Neplun dezilindînd aventura la pîndă.
Saxofon, incendiu în sînul ce se înroșește
Al sclaviei tinere, beată de un singe nou,
Mizerabilă furie, potop de nebunie,
Potop pe ideea de melancolie,
Labirint de lincezezi, întineric de plăceri,
Serpi ai cărei inimi moderne și nefericite?
Răji valurile vaste și zadarnice
ale plăciselii noastre
In care se înecă fără bucurie umbrele iubirii.

MAURICE FOMBEURE

cîntecul ploii

Călare pe caltr,
călare pe o pasăre,
pe o libelulă,
cu pas de campanulă,
la braț cu sulfina,
înaintea ploaia cu bulbuci,
merge pe apă.
O ploaie fir în fir
ce îmbracă orizontul
și din fir în ac merge
pînă la noi acasă.
„Mergi acasă o vei găsi
pe mama mea
cosînd rufărie,
cosînd lenjerie
sau aplacînd pe virtelniță
toată viața ei tristă.
Cere-ți să-ți dea băut,
de băut de mîncă...
Dar ploaia își pierde memoria
de-atîta călătorie,
de-atîta drumetjie.
Pe labe de picături rotunde
face înconjurul lumii,
călare pe un caltr,
pe o pasăre,
pe o libelulă,
pe goarele de cîmpie,
cu pas de campanulă,
la braț cu sulfina,
înaintea ploaia cu bășici,
merge peste ape...”

JEAN ROUSSELOT

nici un poet nu moare

Nici un poet nu moare. Dar unii, ce e drept,
Căzută în timplo deschisă a vieții,
Poate pentru că în veghea unei seri
s-au aplecat prea mult,
Cu un vis în dinți, peste creneul solitar,
Nici unul nu moare: pur și simplu se înfășoară.
Se cuibărește
în buna sa manta de singe și de carne,
Legămîndu-și brațul la gît, poezia fără rimă,
Cum face cu copilul ce plînge la patreacri.
Ei și-a ales locul după bunul plac al
iubiților sale

Așteptînd ael „după”, cu patul sub lampă
Miloz e în zăpădă și Lorca în mență,
Max Jacob în criplă și Desnos în mahala.
Rimbaud plîmbă prin Londra un înger sovăielnic,
Apollinaire cînează cu anticarii,
Saint-Pol Roux caută-n cer un astru crucifer
și Cadou s-a culcat în clasa de colegiu.
Toți, toți sînt vii căldura lor
Ne împregnează încă adăpostul, cîrja armelor
noastre,
Numele lor unul lîngă celălalt ca un colier de
zori
Imbrățișează frontiera unde noi urcăm de gardă.
Ei n-au încetat nicodată să scruteze în viitor
De unde poate oricînd răsări un popor straniu;
Sub vorbele vechi ei sînt ceea ce nu se schimbă,
Cuvîntul plin de dragoste, gîla să ne nească
Străeri ai nopții, care să-mpingeți rădăcinile
în primul plămîm ce-a sfîrșit neantul.
Ah! în spatele voastre, în febrele ascunse
Amintirile de noi, fiii voștri.
Tineți-ne veseli în această lămpă de uzură
A omului cu întunericul, ajutați-ne
Cu o floare crescută din rînille voastre
Să sîngerăm cum sîngerăm în voi umaniitatea.
Astfel vom deveni și noi, în cadrul lumii,
Impingînd cu umerii carul ce urcă spre cer
— Cum Verbul crede, cum seva urcă —
Asemeni templelor și nu asemeni zeilor.

JEAN-CLAUDE RENARD

cînd cred că dorm

Cînd cred că dorm în moarte adîncimi
Intr-un vapor stîlcos, cu hublouri de rășină,
mă abat, esuez — și patul are plante
și picioare necunoscutle îmi ocupă căldura,
mă transform din laine, din membre, din materie
și devinînt înțoțtor și vislos, în zbor spre Vest
și nu mai visez, dar eu nu-mi dau seama
cînd nu mai visez.

în românește de Ilie CONSTANTIN

F. G. LORCA: Autoportret

A murit, în vîrstă de 80 de ani, un mare poet. Încă unul. Acum trei ani, cînd ne-a primit, pe Victor Felea, György Bella și pe mine, în casa lui din Buda, Kassak Lajos era un patriarh al poeziei, pe care tinerii și-l revendicau ca pe unul de-al lor, așa cum vîrstnicii care-l descoperiseră la revista „Nyugat” îl socoteau un inovator, înaintea primului război mondial. Muncitor în tinerețe, peregriu prin Europa, fondator de reviste moderne („Aclionea”, „Az”) în contact cu avangarda literară a vremii (versurile sale au apărut și în „Contemporanul” lui Vinău), pictor pasionat, trecut prin experiența expresionistă, cubistă și apoi suprarealistă, militant de stînga timp de o viață, romancier, memorialist, eseiist, dar mai ales poet, Kassak Lajos moare în plină glorie. Zilele acestea, la noi în țară, lese de sub teacurile Editurii Tineretului, în colecția celor mai frumoase poezii, un volum selectiv îngrijit și prefațat de József Mellusz, din care tălmăcim două poeme.

Sters din listele stării civile, Kassak Lajos rămîne în timpul liric, continuînd să traduce directo de clipa îndoliată.

M-AM RISIPIT
și totuși am rămas întreg,
hățșit,
disclipinat
și plîneric,
asemenea minereului.
Cîntecodă m-am preschimbat
în floare
sau armă.

VERSURI ÎNCREZĂTOARE

Fie aceasta o dare de seamă:
un copil își la rămas bun de la un arbor, o poartă,

tinăruju Dshibi și se clăustrează
în haine monahale. Toți cei
trei pretendenți mor „de dra-
goste”, eroina-și continuă viața
în contemplant și rugăciune.

Premiul Academiei Franceze
de poezie pe anul 1967 a re-
venit lui Georges Bransens (n.
1921, în localitatea Sète), au-
torul și interpretul muzicii din
filmul *Porte de Lilas*. Bransens
este unul dintre cei mai apreciați
șansonetiști francezi
contemporani, supranumit de
critică „noul bard” sau „Villon
al timpurilor moderne”. El
este de asemenea și semnatarul
unui roman: „La tour des
miracles”.

Stanislaus Joyce, Harry Le-
vin, Ernest R. Curtius, Camp-
bell, Henry Robinson și Ed-
mond Wilson au scos, în colec-
tiv, cartea *Introducere la
Joyce*, menită să descifreze
pentru cititorul neavizat opera
„cei mai dificil, mai discu-
tabil și mai citit scriitor de azi

secvente

1959, Salvatore Quasimodo a
publicat recent volumul *Il
poeta e il politico*, cuprinzînd
o însemnată parte din eseurile
sale literare. Dintre titluri re-
tînem: Safo, Eschil, Dante,
D'Annunzio, Eliot, Cummings,
Brecht, Faulkner, Pallaszschki.
Nu lipsește nici cunoscutul
Discorso sulla poesia.

Giocare di coda este titlul
ultimei cărți tipărită de Nino
Palumbo și prezentată la sfi-
șiiu! junii junie, în cadrul unei
manifestații la Genova, de că-
tre cunoscuții critici literari
italieni: Squarotti, Cattanei și
Sergio Pautasso.

Premiat de mai multe ori
pentru nu puține sale cărți
(premiul Grazia Deledda, pen-

tră Junichiro Tanizaki, unul din-
tre cei mai cunoscuți roman-
cieri japonezi, a terminat de
scris romanul *Mama generalu-
lui Shigemoto*. Tema cărții, o
poveste de dragoste, tristă, zbu-
cîmăată și fără ieșire: prea
frumoasa Kita-no-Kato, iubita
lui Huiji, soția foarte bătrînu-
lui Dainagan, este răpîtă de

RedACȚIA: București — B. dul Ana Ipătescu 15. Telefon: 12 94 44; 11 39 38; 12 74 26. ADMINISTRACȚIA: Str. Kiseleff nr. 10. Telefon: 13 33 99. ABONAMENTE: 3 luni 13 lei; 6 luni 26 lei; 1 an 52 lei. 40133